

PTÁCI *kolemnás* VÁS

3/2002

ČTVRTLETNÍK PRO ORNITOLGY, OCHRÁNCE PŘÍRODY A MILOVNÍKY PTACTVA

INFORMAČNÍ CENTRUM
A DOVOZ LITERATURY

Potřebujete
dovézt publikace ze zahraničí?

Zařídíme.

Všetičkova 29, 602 00 Brno
Tel./fax: 543 241 146
E-mail: medserv@mbox.vol.cz
<http://www.med-servis.cz>

POZOR!

Výroční členská
schůze MOS
se uskuteční

22. 2. 2003

v Ornitologické stanici
v Přerově,
Bezručova ul.
13 od 9.30 hod.

Všichni členové jsou srdečně zváni.

ÚVODNÍK

Milí čtenáři,

po čase prázdnin a dovolených je zde opět podzim a s ním i pro ornitologa zajímavější období podzimního tahu ptáků.

V srpnu 2002 jsme ukončili vyhodnocování dotazníků z prvního letošního čísla našeho časopisu. Je smutnou skutečností, že naše výzva se setkala jen s malou odezvou. Z více než 1350 členů MOS nám nakonec zaslalo vyplněné dotazníky jen 68. Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří se nám rozhodli pomoci. Z vyhodnocení těchto dotazníků vyplývá, že 62 hlasů (91%) je za určitých podmínek pro sloučení MOS a ČSO a pouze dva jsou proti. Dále se ukázala převaha členů, kteří nejsou členy žádné jiné společnosti – pouze 20 z dotazovaných členů je zároveň členy ČSO a 2 členy ČSOP. Je však pravděpodobné, že tento poměr je značně zkreslen nedostatkem podkladů. Za přijatelnou výši členského příspěvku považuje 28 dotázaných částku 200 Kč, 19 dotázaných částku pod 200 Kč a 14 dotázaných částku nad 200 Kč. Zde je ovšem třeba si uvědomit, že čím nižší je členský příspěvek, tím menší jsou i možnosti naší společnosti. Potěšující ovšem je, že většina dotázaných (53) je ochotna podporovat činnost spolku nad rámec členského příspěvku. Preference aktivit MOS ukazují, že naši členové dávají přednost nákupu pozemků pro potřeby ochrany ptactva (41). Celkem 44 dotázaných je ochotno nějakým způsobem se aktivně zapojit do činnosti MOS.

Dne 30. 9. 2002 proběhlo první oficiální setkání zástupců MOS a ČSO. Tato schůzka měla čistě informativní charakter a zúčastněné strany během ní nastínily svůj přístup k případnému sloučení obou organizací. Z jednání vyplynula potřeba dalších pracovních schůzek, které by měly upřesnit situaci v obou organizacích.

Nezbývá než poprosit všechny, kteří jsou ochotni činnost MOS jakýmkoliv způsobem podpořit, aby kontaktovali sekretariát MOS jelikož jedině s Vaší pomocí bude možno naše aktivity dále rozvíjet. O dalším vývoji ve věci slučování MOS a ČSO Vás budeme samozřejmě informovat

Michal Vinkler

Na obálce: Výřeček malý (*Otus scops*). Foto L.+ D. Boucní.

Setkání ornitologů a členská schůze Moravského ornitologického spolku – 23. 2. 2001

Členská schůze Moravského ornitologického spolku se uskutečnila dne 23. února 2002 v Ornitologické stanici Muzea Komenského v Přerově.

Jednání členské schůze MOS zahájil prezident MOS Jiří Šafránek uvitáním přítomných členů MOS. Úvodem seznámil přítomné s programem členské schůze a požádal plénum o jeho doplnění nebo příp. připomínky. Protože se tak nestalo, požádal p. Michala Vinklera, aby sdělil plénu své zkušenosti ze studijní cesty po nevládních ochranných organizacích Velké Británie. Studijní cesty se zúčastnil spolu s dalšími zástupci našich ochranných organizací díky podpoře nadace Partnerství, která akci pořádala a financovala. Ve svém příspěvku se soustředil především na zkušenosti z pobytu u Královské společnosti na ochranu ptáků (RSPB) a u organizací, které se zabývají získáváním a údržbou pozemků k ochranným účelům. Vyrcholením studijní cesty bylo zpracování „Strategie rozvoje členské základny MOS“ a její projednání se zahraničními konzultanty. Součástí této práce byla i návštěva ředitele oblastní pobočky RSPB p. Chrise Corigena v Přerově v sídle MOS, v Ornitologické stanici a na několika lokalitách.

V druhé části svého vystoupení seznámil Michal Vinkler přítomné členy MOS s obsahem „Strategie rozvoje členské základny MOS“.

Další příspěvek již patřil k ryze ornitologickým. Jiří Polčák promítl sestřih svých nejcennějších videozáběrů z loňského roku.

Následovalo video Petra Červenky ze Zlína o hnízdění rehků a zimním výskytu doupnáka. Dále pak video p. Miroslava Krále o výskytu labutí malých na Šumvaldském rybníce. Další část věnoval práci svého kolegy p. Oldřicha Suchého a jeho oblíbeným sovičkám – výrům.

Po krátké diskuzi ke zhlédnutým snímkům seznámil Jiří Šafránek přítomné s ohrožením posledního známého hnízdiště kolihy velké u Strážnice.

Polední přestávka byla vyplněna nejen občerstvením, ale především setkáním kolegů a přátel. Přítomní členové a příznivci MOS využili i možnost prohlídky rekonstruovaných prostor Ornitologické stanice a několika stovek preparátů v obnovované expozici Ptáci ČR.

Po polední přestávce vyzval prezident MOS Jiří Šafránek k diskuzi na téma nové strategie MOS a záměru na sblížení naší organizace s ČSO s výhledem na případné sloučení obou organizací.

V nebývale bouřlivé diskuzi vznášeli někteří přítomní kritické připomínky k tomuto záměru. Probírali se jak možné negativní následky, tak pozitiva společného postupu. Členská schůze se nakonec usnesla, že prezidium MOS je oprávněno k dalším jednáním s ČSO a že bude ve spolkovém časopise proveden průzkum názorů všech členů v takto závažné otázce. Dále bylo odsouhlaseno, aby byla vyzkoušena budoucí spolupráce na nějaké společné akci. Definitivní rozhodnutí padne na členské schůzi v r. 2003.

Následovalo seznámení členů s činností MOS v minulém roce

Ochrana ptáků a jejich lokalit

Kancelář MOS je kontaktována veřejností s žádostmi o pomoc při záchraně zraněných ptáků nebo „opuštěných“ mláďat. Díky němu byla zachráněna řada ptáků. Další ptáci byly zachráněni i v jiných okresech díky poskytování konzultací po telefonu.

V rámci boje proti zbytečným úhynům ptáků na skleněných stěnách jsme pokračovali informační kampaní a distribucí samolepicích siluet dravců. V letošním roce jsme za podpory MŽP ČR vydali informační leták k této problematice.

V zájmu ochrany ptáků se nám daří usměřňovat i správní řízení orgánů státní správy. Využíváme přitom stávajících zákonů, které nám dovolují získat potřebné informace v dostatečném předstihu, a navíc máme možnost získat i postavení účastníka správního řízení. Jsme informováni o všech řízeních týkajících se ochrany přírody na MěÚ v Přerově, o řízeních ve věci významných krajinných prvků a ptáčích druhů na OkÚ v Přerově, o řízeních ve věci kriticky a silně ohrožených ptáků na MŽP ČR v Praze a o stavbě nebo rekonstrukci elektrovodů 22 kV u Stavebního úřadu v Přerově.

Úspěšně se rozvíjí i projekt OVIS. Zapojuje se do něj stále více zájemců a ohlasy jsou velmi pozitivní. Stále však hledáme někoho, kdo by se jej ujal a případně jej i vylepšil.

Projekt AVES 2000 se již nerozvíjí tak rychle, jak jsme předpokládali – chybí mu určitý mladý duch, který by jej rozvinul.

Po několikaletém úsilí se nám podařilo vykoupit první pozemek – část zamokřené louky v povodí říčky Moštěnky mezi obcemi Beňov, Prusy a Želatovice. Pokračujeme v jednáních s dalšími vlastníky pozemků i v dalších ornitologicky zajímavých lokalitách.

Časopis a publikace

Náš časopis Ptáci kolem nás má mnoho příznivců, ale najde se i kritika. Jistě jste postřehli, že dvojčíslo 3-4/2001 mělo dvojnásob stran. Důvodem je nedostatek volného času. Opět nezbyvá než vyzvat mladší členy k zapojení do práce v redakci

PKN. Od letošního roku bude vycházet s barevnou obálkou. Loni se nám podařilo vydat ve spolupráci s Muzeem Komenského Zprávy MOS 2001 a 2002. Dále jsme se podíleli i na vydání pohlednicového kalendáře „Chráněné ptačí druhy Zlínska - 2002“. Fotografie poskytli naši kolegové L. a D. Boucní a p. Tunka.

Kampaně

Během loňského roku vyšlo na základě našich tiskových zpráv množství novinových článků. Vzniklo i několik rozhlasových a televizních vystoupení. Samostatnými kampaněmi byly jako každý rok – propagace výroby ptačích budek a zimního příkrmování ptáků, které se opět setkaly s velkým ohlasem veřejnosti.

Ekocentrum MOS

Již dva roky provozujeme ekologické informační a poradenské centrum pro veřejnost. V nových prostorách rozdáváme ochránářské letáky MOS i dalších ekologických organizací a prodáváme přírodovědnou literaturu, ptačí budky, krmítka, krmení pro zimní příkrmování a další ochránářské pomůcky. Tento náš počín podpořila i Rada města Přerova, SME a zaznamenali jsme i velký ohlas médií a přerovské veřejnosti.

Hospodaření

Na členských příspěvcích bylo vybráno

(+ dary členů na činnost a ochranu ptactva)	81 813,-
dary od firem a organizací	15 000,-
granty	100 000,-
příjmy z hospodářské činnosti a služeb	263 070,-
úroky z účtů	1 956,30
<hr/> Příjmy celkem	461 839,30

Výdajové položky činily

spotřeba materiálu a energie	54 639,10
tisk a ostatní služby	202 773,10
nákup zboží	87 555,80
služby spojů (poštovní a telefon)	53 336,10
mzdy a odvody	82 984,-
dohody o provedení práce	2 360,-
cestovné	15 354,60
poplatky bance a ost. nepřímé daně	5 572,-
<hr/> Náklady celkem	504 574,70

Sponzoři

Mimo příspěvků získaných od MŽP ČR a MK ČR nás podpořila Rada města Přerova a i některé místní firmy jako je například InfoWeb - náš internetový sponzor, firma Acer elektronik, která se stará o naše počítače a SME, a.s., která podporuje provoz Ekocentra MOS.

Členská základna MOS

Loni jsme přikročili k prověření neidentifikovaných plateb. Zjistili jsme i chyby v naší evidenci a proto jsme požádali některé členy k předložení dokladu o platbě nebo k uhrazení nedoplatku členského příspěvku. K 31. 12. 2001 měl tedy náš spolek asi 1400 členů.

Volba prezidia

Na místo odstupujícího Jiřího Polčáka z funkce hospodáře byl navržen Michal Vinkler z Přerova.

Hlasováním byli jednomyslně zvoleni na následující roční období do funkcí:

Jiří Šafránek - prezident
František Hanák - tajemník
Michal Vinkler - hospodář
František Cigánek - jednatel
Jiří Šírek - člen prezidia

nikdo nebyl proti, nikdo se nezdržel hlasování.

V průběhu schůze i o přestávce bylo diskutováno mnoho témat nejen z oblasti ochrany ptáků, ale týkajících se i smyslu a poslání našeho spolku.

Setkání příznivců a členů MOS ukončil poděkováním všem členům MOS za spolupráci a členům prezidia MOS za vykonanou práci jednatel MOS.

Zapsal: František Cigánek

Ještě jednou připomínáme, že po přečíslování telefonních stanic
a přípojek euroISDN má

Moravský ornitologický spolek

od 22. září 2002 nové číslo

581 203 150

Hnízdní ornitocenózy zámeckého parku ve Vizovicích a Podzámecké zahrady v Kroměříži

RNDr. František Hanák

Zámecký park o rozloze 5,9147 ha, ležící v nadmořské výšce 305–327 m, se rozkládá kolem pozdně barokního zámku. Budova zámku je postavena v duchu francouzské architektury s klasicistním nádechem. Dal ho postavit v letech 1750 až 1770 Heřman Hannibala z Blümegen podle návrhu F. A. Grimma. Původní zahrada byla nápaditě upravena a rozšířena v přírodně krajinářský park. Širší prostranství mezi podzámčím a vlastním zámkem je komponováno ve francouzském slohu. Střední část je řešena symetricky podle vjezdové cesty do dvou ozdobných záhonů a ostatní plocha je rozčleněna volně stojícími solitérami. Za zámkem navazují na zámeckou osu stříhané aleje. Parter je uzavřen stříhanými špalíry, které lemují loubí a končí vyhlídkovou terasou. Terasa tvoří výraznou hranici k přírodně krajinářské části parku. Ten tvoří terénní proláklina s protáhlým paloukem a rybníkem ledvinovitého tvaru (rozloha 7 a). Celá scenérie přechází přes kulisu hustě zapojených porostů do zadních rozlehlejších partií. Tato volně řešená část celého areálu parku vznikla v polovině 19. století. Nejvýznamnější dřeviny jsou umístěny kolem rybníka. Ve 20. až 30. letech 20. století byla do parku vysazen řada exot. Celkem roste v parku 17 taxonů jehličnanů a 62 listnáčů. Z jehličnanů mají nejbohatší sortiment smrky (*Picea abies* 'Virgata', *P. mariana* 'Doumetii', *P. pungens* 'Glauca'). Mezi nejceněnější jehličnan patří převislá douglaska (*Pseudotsuga menziesii* 'Pendula'). Mezi nejpozoruhodnější listnáče patří pokroucená vrba Matsudova (*Salix matsudana* 'Tortuosa'), stříhanolistý červený kultivar buku lesního (*Fagus silvestris* 'Rohanii') a některé jeřáby, zejména převislý a pestrolistý (*Sorbus aucuparia* 'Pendula Variegata'). Pokryvnost v %: byliny – 89, keře – 38, stromy – 56. Stáří stromů se pohybuje od 60 do 160 roků. Park má sklon 3 až 21%. Faunistický sčítací čtverec: 6773; zeměpisné souřadnice: 17°53' E, 49°12' N; územní celek: Vizovická vrchovina. V okolí parku je městská zástavba, sady, silnice a pole. Jižní hranici zámku obtéká širší potok.

Zámeckému parku v Kroměříži se říká Podzámecká zahrada. Je bezprostředně připojená k arcibiskupskému sídlu. Podzámecká zahrada byla pořízena na začátku 60. let 17. století podle plánů italského architekta Filiberta Lucchese, který protkal zahradu charakteristickým vodním systémem. Dnes se v zahradě nachází několik rybníků (např. Dlouhý rybník) a vodní příkopy. Později prošla zahrada dalšími úpravami. Ústřední parter byl pozměněn a zvětšen až ke kanálu ramene Moravy. Na přelomu

18. a 19. století byla k parteru připojena plocha, která je spolu s parterem v podstatě zachovaná dodnes. V areálu zahrady se nachází několik romantických staveb. Přímě, osově vedené aleje spojují původní dispozici s vysušenými loukami přírodního parku. Krajina spolu se stavbami působí přirozeně. Přírodně krajinářský charakter zahrady leží u řeky Moravy a o tuto část byla zahrada rozšířena v polovině 19. století. V Podzámecké zahradě lze tedy vidět vedle barokního parteru a přírodně krajinářského parku i rozlehlou část, tvořící přechod mezi oběma slohy. Tato partie je dendrologicky nejbohatší. Zahrada má rozlohu 47,1232 ha a rozkládá na rovině se v nadmořské výšce 210 m. Roste zde 48 taxonů jehličnanů a 153 taxonů listnáčů. Mezi nejrozsáhlejší sortimenty jehličnanů patří jedle (*Abies* sp.), smrky (*Picea* sp.) a borovice (*Pinus* sp.). Ze vzácnějších jehličnanů je třeba uvést toreju (*Toreya nucifera*), sekvojovec (*Sequoiadendron giganteum*), modřín japonský (*Larix kaempferi*) a další. Z listnatých stromů jsou nejbohatěji zastoupeny buky (*Fagus* sp.), duby (*Quercus* sp.) a topoly (*Populus* sp.), z keřů tavalníky (*Spiraea* sp.), hortenzie (*Hydrangea* sp.), kaliny (*Viburnum* sp.) a mnoho dalších druhů keřů a stromů. Stáří stromů se pohybuje od 50 do 250 roků. Pokryvnost v %: byliny – 88, keře – 38, stromy – 67. Faunistický sčítací čtverec: 6770; zeměpisné souřadnice: 17°28' E, 49°18' N; územní celek: Hornomoravský úval. Ve stromech je mnoho přirozených dutin a na stromech jsou rozvěšeny různé typy budek pro ptáky. Celková rozloha rybníků je 4,6 ha. Na ně navazují kanály, strohy a potok. V parku je umístěn zookoutek, který má pro některé druhy ptáků trofický význam. V okolí parku je městská zástavba, řeka, zahrady a částečně lužní les. Další údaje o zámeckých parcích uvádějí Petřů (1975), Kříž et al. (1978), Kříž (1984), Hiecke (1985), Frečer a Urc (1990) a Pacáková-Hošťálková et al. (1999).

Při výzkumu byla použita standartní metodika liniového transektu (Šťastný 1974). Ostatní aplikace metod je shodná s metodikou použitou v pracích Hanáka (1996, 2002) včetně synekologických charakteristik a analýz ptačích společenstev.

Na ploše zámeckého parku ve Vizovicích bylo zaznamenáno v letech 1999 až 2001 celkem 61 druhů ptáků při abundanci 338 ex. a denzitě 571,45 ex./10 ha (tab., 1, v ní rovněž individuální dominance). Na území parku nebyl nalezen žádný eudominantní druh, 1 druh byl dominantní (pěnkava obecná), 11 druhů bylo subdominantních, 27 recedentních a 22 subrecedentních. Distribuce dominance je znázorněna na obr. 1. a křivka ukazuje na příznivé rozložení dominance a na přítomnost stabilních přirozených společenstev ptáků. Drobnější lomy svědčí o menším snížení ekologických nik na některých plochách parku. Podle Simpsonova indexu dominance ($c=0,0132$) byla dominance poměrně příznivě rozložena. Z hodnot diverzity ($H'=4,9637$) a ekvitality ($J'=0,8913$) jsou zřejmé dobré ekologické podmínky parku a relativně vysoká druhová vyrovnanost. Zámecký park ve Vizovicích poskytuje ptákům pestré a dostatečné trofické a topické podmínky. Obě synekologické charakteristiky jsou ekvivalentní ornitologické hodnotě parku ($OV=87,29$) a indexu antropického narušení biotopu ($IAA=2,01$). Jedná se tedy o území ornitologicky cenné s nižší hodnotou

IAA. Zámecký park ve Vizovicích má stabilní druhové složení ptáků, které je mírně ovlivněno uměle pozmeněným prostředím.

Na zkoumané ploše Podzámecké zahrady v Kroměříži bylo zaznamenáno 73 druhů ptáků při abundanci 1128 ex. Při přepočtu na srovnatelnou plochu 10 ha činila denzita 239,37 ex./10 ha (tab. 1, v ní také individuální dominance). Zjištěná poměrně vysoká denzita byla způsobena ekotonálním charakterem biotopu zahrady, značnou rozmanitostí vertikální patrovitosti zkoumané plochy a blízkostí lidských sídel (synantropní druhy ptáků). Z celkového počtu 76 druhů nebyl žádný eudominantní, dominantní byly 3 druh (holub hřivnáč, kos černý, pěnkava obecná), subdominantních druhů bylo 15, recedentních 10 a subrecedentních 45. Zřetelná převaha recedentních a subrecedentních druhů byly způsobena vysokou druhovou diverzitou ornitocenózy. Podle Simpsonova indexu dominance ($c=0,0121$) se jedná o vyspělé ptačí společenstvo s větším množstvím druhů s vyrovnanou početností. Hodnoty indexu potvrzují výsledky ostatních cenologických charakteristik. Křivka distribuce dominance (obr. 1) ukazuje příznivé rozložení dominance ve sledovaném období a přítomnost stabilních společenstev ptáků. Drobnější lomy prezentují mírně zvýšenou hustotu některých synantropních druhů. Celková průměrná diverzita hnízdní ornitocenózy byla v letech 1998 až 2000 vyšší: $H'=5,0643$. Index celkové ekvitality byl rovněž vyšší: $J^*=0,9041$. Obě charakteristiky ukazují na vysokou druhovou rozmanitost a vyrovnanost. Ornitologická hodnota území zahrady vyjádřená indexem OV byla 91,16. Jedná se tedy o území ornitologicky cenné. Bioindikace vyjádřená indexem antropického narušení biotopu IAA byla 1,95. Jedná se o nízkou hodnotu indexu antropického narušení ve sledovaném parku. Velmi zajímavý byl výskyt nezvykle velkého množství hřivnáčů. Lze konstatovat, že Podzámecká zahrada v Kroměříži je významným refugiem řady druhů ptáků. Zřejmý je i vliv okolní krajiny. Druhové složení hnízdní avifauny zahrady má stabilní s vyvážený charakter. Jen částečně je ovlivněné přítomností několika synantropních druhů. Zjištěné výsledky demonstrují biologicko-ekologickou hodnotu sledované zahrady.

Literatura

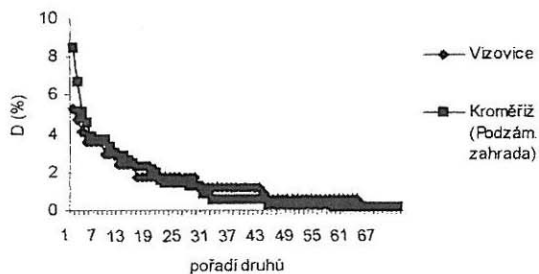
- Frečer R., Urc A., 1990: Naučná stezka. Podzámecká zahrada v Kroměříži (přívodec). Státní zámek a zahrady, Kroměříž.
- Hanák F., 1996. Hnízdní ornitocenózy zámeckého parku v Budišově u Třebíče. Zprávy MOS, 54: 6-21.
- Hanák F., 2002. Hnízdní ornitocenóza zámeckého parku v Budišově u Třebíče v roce 2001. Zprávy MOS, 60: 203-212.
- Hieck K., 1985: Moravské zámecké parky a jejich dřeviny. SZN, Praha.
- Kříž Z. a kol., 1978: Významné parky Jihomoravského kraje. Blok, Brno.
- Kříž Z., 1984. Historické zahrady okresu Kroměříž. ONV a KSSPOP, Kroměříž.
- Pacáková-Hošťálková B. a kol., 1999: Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri, Praha
- Petrů J., 1975: Podzámecká zahrada v Kroměříži. KSSPOP, Brno
- Šťastný K., 1974: Návrh jednotné metodiky kvantitativního výzkumu ptáků. Zprávy MOS, 32: 13-21.

Tab. 1. Abundance, denzita a dominance hnízdních ornitocenóz zámeckého parku ve Vizovicích v letech 1999 až 2001 a Podzámecké zahrady v Kroměříži v letech 1998 až 2000 (A – abundance, d – denzita – ex./ha, dominance – %).

Druh	Vizovice			Kroměříž (Podzám. zahr.)		
	A	d	D	A	d	D
<i>Cygnus olor</i>	-	-	-	4	0,84	0,35
<i>Anas platyrhynchos</i>	-	-	-	8	1,69	0,70
<i>Falco tinnunculus</i>	4	6,76	1,18	2	0,42	0,17
<i>Phasianus colchicus</i>	3	5,07	0,88	6	1,27	0,53
<i>Gallinula chloropus</i>	-	-	-	4	0,84	0,35
<i>Fulica atra</i>	-	-	-	2	0,42	0,17
<i>Columba oenas</i>	4	6,76	1,18	6	1,27	0,53
<i>Columba palumbus</i>	8	13,52	2,36	58	12,30	5,14
<i>Streptopelia decaocto</i>	8	13,52	2,36	14	2,97	1,24
<i>Streptopelia turtur</i>	4	6,76	1,18	8	1,69	0,70
<i>Cuculus canorus</i>	1	1,69	0,29	4	0,84	0,34
<i>Strix aluco</i>	2	3,38	0,59	4	0,84	0,35
<i>Asio otus</i>	2	3,38	0,59	2	0,42	0,17
<i>Apus apus</i>	4	6,76	1,18	4	0,84	0,35
<i>Alcedo atthis</i>	2	3,38	0,59	2	0,42	0,17
<i>Jynx torquilla</i>	4	6,76	1,18	6	1,27	0,53
<i>Picus canus</i>	2	3,38	0,59	2	0,42	0,17
<i>Picus viridis</i>	-	-	-	2	0,42	0,17
<i>Dryocopus martius</i>	2	3,38	0,59	2	0,42	0,17
<i>Dendrocopos major</i>	2	3,38	0,59	4	0,84	0,35
<i>Dendrocopos minor</i>	2	3,38	0,59	2	0,42	0,17
<i>Hirundo rustica</i>	2	3,38	0,59	8	1,69	0,70
<i>Delichon urbica</i>	6	10,14	1,77	16	3,39	1,41
<i>Anthus trivialis</i>	6	10,14	1,77	26	5,51	2,30
<i>Motacilla flava</i>	-	-	-	2	0,42	0,17
<i>Motacilla cinerea</i>	2	3,38	0,59	4	0,84	0,35
<i>Motacilla alba</i>	2	3,38	0,59	6	1,27	0,53
<i>Troglodytes troglodytes</i>	4	6,76	1,18	6	1,27	0,53
<i>Prunella modularis</i>	6	10,14	1,77	26	5,51	2,30
<i>Erithacus rubecula</i>	4	6,76	1,18	14	2,97	1,24
<i>Luscinia megarhynchos</i>	-	-	-	4	0,74	0,35
<i>Phoenicurus ochruros</i>	6	10,14	1,77	18	3,81	1,59
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	2	3,38	0,59	4	0,84	0,35
<i>Turdus merula</i>	16	27,05	4,73	76	16,12	6,73
<i>Turdus pilaris</i>	8	13,52	2,36	16	3,39	1,41
<i>Turdus philomelos</i>	12	20,28	3,55	52	11,03	4,60
<i>Turdus viscivorus</i>	4	6,76	1,18	4	0,74	0,35
<i>Locustella fluviatilis</i>	-	-	-	4	0,74	0,35
<i>Hippolais icterina</i>	6	10,14	1,77	10	2,12	0,88
<i>Sylvia curruca</i>	4	6,76	1,18	8	1,69	0,70
<i>Sylvia communis</i>	4	6,76	1,18	8	1,69	0,70

<i>Sylvia borin</i>	6	10,14	1,77	10	2,12	0,88
<i>Sylvia atricapilla</i>	12	20,28	3,55	30	6,36	2,64
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	4	6,76	1,18	8	1,69	0,70
<i>Phylloscopus collybita</i>	12	20,28	3,55	42	8,91	3,72
<i>Phylloscopus trochilus</i>	6	10,14	1,77	32	6,79	2,83
<i>Regulus regulus</i>	-	-	-	6	1,27	0,53
<i>Muscicapa striata</i>	6	10,14	1,77	16	3,39	1,41
<i>Ficedula albicollis</i>	2	3,38	0,59	6	1,27	0,53
<i>Aegithalos caudatus</i>	-	-	-	6	1,27	0,53
<i>Parus palustris</i>	2	3,38	0,59	4	0,74	0,35
<i>Parus ater</i>	10	16,90	2,95	26	5,51	2,30
<i>Parus caeruleus</i>	8	13,52	2,36	28	5,94	2,48
<i>Parus major</i>	10	16,90	2,95	34	7,21	3,01
<i>Sitta europaea</i>	6	10,14	1,77	42	8,91	3,72
<i>Certhia familiaris</i>	2	3,38	0,59	8	1,69	0,70
<i>Certhia brachydactyla</i>	-	-	-	2	0,42	0,17
<i>Oriolus oriolus</i>	6	10,14	1,77	8	1,69	0,70
<i>Lanius collurio</i>	2	3,38	0,59	6	1,27	0,53
<i>Garrulus glandarius</i>	4	6,76	1,18	6	1,27	0,53
<i>Corvus monedula</i>	-	-	-	6	1,27	0,53
<i>Corvus corone cornis</i>	2	3,38	0,59	4	0,74	0,35
<i>Sturnus vulgaris</i>	12	20,28	3,55	44	9,33	3,90
<i>Passer domesticus</i>	14	25,36	4,14	32	6,79	2,83
<i>Passer montanus</i>	6	10,14	1,77	14	2,97	1,24
<i>Fringilla coelebs</i>	18	30,4	5,32	96	20,37	8,51
<i>Serinus serinus</i>	12	20,28	3,55	42	8,91	3,72
<i>Carduelis chloris</i>	10	16,90	2,95	38	8,06	3,36
<i>Carduelis carduelis</i>	6	10,14	1,77	24	5,09	2,12
<i>Carduelis cannabina</i>	4	6,76	1,18	16	3,39	1,41
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	4	6,76	1,18	22	4,66	1,95
<i>Emberiza citrinella</i>	6	10,14	1,77	16	3,39	1,41
Celkem	338	571,45	100	1128	239,37	100

Obr. 1. Distribuce dominance hnízdních ornitocenóz zámeckého parku ve Vizovicích v letech 1999 až 2001 a Podzámecké zahrady v Kroměříži v letech 1998 až 2000 (D – dominance).

Kajetan Koschatzky a slezská ornitologie

Úvod

Přelom 18. a 19. století nepatřil v zemích Království českého k období, kdy by byly zcela běžnými přírodovědecké exkurze přímo v terénu a zvyklostí bylo spíše popisovat materiál získaný odchytem nebo zastřelením a doručený přírodopiscům. Přesto některé osobnosti takové exkurze podnikali, jako např. v Čechách hrabě K. Šternberk nebo ve Slezsku a Haliči A. Heinrich. Jejich orientace tíhla ale více k botanice, geologii a mineralogii. V Čechách směr takovéto práce v ornitologii započal již koncem 18. století W. Schmidt, na Moravě a zejména ve Slezsku K. Koschatzky, ač jen na okraji svých zájmů, a to již po roce 1805.

Kajetan Koschatzky a jeho práce

Kajetan Koschatzky (nar. 8. 12. 1789, dům č. 80, Svobodné Heřmanice, zemř. 20. 9. 1824, zámek Štěplovec), kněz, korespondující člen c. k. Moravskoslezské společnosti k podpoře orby atd. v Brně, naposled hraběcí vychovatel u Sedlnických z Choltic ve Štěplovci, jemuž předčasná smrt (v jeho 35 letech) přeřala dráhu „chvalné snahy“ (Mayer 1829).

Na svých přírodovědeckých exkurzích po Knížectví Krnovském (Principatus Karnoviensis) a Knížectví Opavském (Principatus Oppaviensis) se věnoval více botanice, entomologii, mineralogii a geologii. Ve snaze přiblížit Slezsko, aby nezustávalo pro okolí územím nepoznaným („terra inkognita“), navštěvoval příležitostně i osoby, které vytvářely i malé ornitologické sbírky, ale zjevně také ptáky. Přímo v přírodě sám pozoroval, jak vyplývá z jím zveřejněných zápisků. Nelze vyloučit, že své postřehy uveřejňoval i dříve, ale po cestě do Jeseníků napsal o ní zprávu a poprvé se zmínil i o ptácích (Koschatzky 1818). V následujícím roce zmínil také několik druhů ptáků, z okolí Krnova a z Jeseníků (Koschatzky 1819). Z hlediska historie avifaunistiky ve Slezsku jsou velmi cenné jeho poznatky, vlastně jakýsi seznam slezských ptáků, byť jak sám píše, neúplný (Koschatzky 1821). Celá práce je napsaná ve formě dopisů anonymnímu příteli (s velkou pravděpodobností F. von Mükuschovi). Ptáky zmiňuje K. Koschatzky již v prvním „dopise“ (str. 129–136, psáno v říjnu 1821), také v druhém (str. 146–151). Vlastní seznam slezských ptáků s podrobnějšími úvodními poznámkami k některým druhům sepsal a podal v „šestém a posledním dopise“ (str. 205–207). Podle jeho mínění i Slezsko z ornitologického hlediska mnohé vzácnosti uchovává, nejen vzácnosti (jak je uváděl např. Bechstein), ale i „takové, které tu již mlád'ata vyseděli nebo velmi často chyceni nebo

zastřeleni“, tedy druhy hnízdící a běžné. Seznam ptáků v šestém dopise udává 178 druhů v abecedním řazení (od písmene A po Y, v dobové latinské nomenklatuře).

Není zatím objasněno, proč ani jeho současníci, ač o jeho záslužném úsilí dobře věděli, Koschatzkého výsledky jen pořídku citovali (z neznalosti nebo z nějaké těžko definovatelné závisti či záště?). Nepochopitelné je to i v botanice, kde mnohem známějšími se stali A. Mayer, J. Spatzier a F. von Mükusch (Krkavec 1954). Není také jasné proč také (Urban 1868) napsal, že poměry geologicko-mineralogické na Opavsku jsou zkoumány počínaje E. von Oeynhausennem a A. Heinrichem, nikoliv Koschatzkym. Vztah K. Koschatzkého k ornitologii nebyl neznám (Hudec, Kondělka, Novotný 1966), většinou se vztahoval jen k jeho zprávě o orlo-supovi bradatém. Detailní vyhodnocení práce K. Koschatzkého v zoologii včetně podrobného výčtu lokalit jím zmíněných nebo navštívených jsme podali na jiném místě (Hudeček a Hanák 2002a, 2002b).

Ptáci podle Kajetana Koschatzkého

V červenci 1818 navštívil K. Koschatzky Jeseníky. Ve stati „Mehrere Vogelarten“ (Několik ptačích druhů, Koschatzky 1818) píše, že ledňáček říční žije výše na řece Opavě, žluva hajní v povodí řeky Opavy od Krnova po Opavu, mandelík hajní je pak hostem v měsících žní občas na polích, výr velký byl jednou chycen u Krnova a pěvušku podhorní zastřelil na Pradědu Veterán Jeseníků (tedy F. von Mükusch, srovnej Hanák a Hudeček 2002a). V další práci (Koschatzky 1819), která zpřesňuje výsledky z cesty do Jeseníků, zmiňuje některé ptačí druhy, z nichž významné jsou orlo-sup bradatý (srovnej Hudeček a Hanák 2002b) a již zmíněná pěvuška podhorní, dále tetřev hlušec, zvonohlík zahradní, slavík modráček, morčák velký a mandelík hajní. V jiné práci, kde nejobsáhleji popisuje svou práci v botanice, entomologii, geologii a mineralogii a kde zveřejnil i seznam slezských ptáků (Koschatzky 1821), zmiňuje, že byl poprvé v roce 1820 chycen mladý chrástal kropenatý (někde u Krnova), z datlů obvykle potkával žlunu zelenou. Brkoslav severní se vyskytoval jen ve velkých a tuhých zimách, po šest let (tedy asi od roku 1814) ve Slezsku nebyl. Kolem Krnova chycen zvonohlík zahradní. Uvádí i další druhy. Velmi obecnými v ovocných sadech byli hýl obecný, křivka obecná a dlask tlustozobý, takže v některých letech byly jimi kostelní stromy na hradním vrchu u Krnova (Buchbergu) ověšeny. Jen málo se vyskytoval výr velký, sovy ale bývaly hojné. V oboře ve Velkoheraltických lesích žil bažant obecný. Tetřev hlušec a jeřábek lesní se stávali každoročně vzácnějšími a Koschatzky kritizuje náruživost milovníků lovu, kteří bez hájení vše postřílejí. Od rybníků u Krnova zná slíпку zelenonohou, lysku černou a orla mořského. Slíпка zelenonohá žila i na rybníku v anglické zahradě hraběte Eugena z Vrřbna. Za velmi vzácné pokládá mandelíka hajního, dudka chocholátého, lelka lesního, slavíka modráčka, žlunu hajní a na svém putování krnovskými lesy jen jedenkrát viděl krutihlava obecného (bylo to na hradním vrchu, Buchbergu, jak

píše na jiném místě práce). Ledňáček říční v tamějších močálech nebyl sice žádnou vzácností, ale pro jeho plachost bylo nesnadné ho dostat. Zjistil ho na řece Opavě u Krnova a Opavy. Strnad rákosní, skorec vodní a také břehule říční nebyli u Krnova nikterak hojní, jako například u řeky Moravy (asi na Olomoucku, kde Koschatzky studoval). Mimo to vše Koschatzky registruje řadu ptačích druhů od Linhartov a z Poopaví, víceméně jmenovitě bez upřesňujících poznámek. Ornitologických postřehů Kajetana Koschatzkého bohužel mnoho není, i tak jsou vzhledem k době jejich zaznamenání (v letech asi 1805 až 1821) cenné.

Literatura

- Hanák F., Hudeček J., 2001: Pěvuška podhorní (*Prunella collaris*) v Sudetech a prioritá jejího prvního nálezu na jejích moravskoslezském území. – Sbor. Přír. Klubu Uherské Hradiště, 6: 277–278.
- Hudec K., Kondělka D., Novotný I., 1966: Ptactvo Slezska. Slezské muzeum, Opava, 364 pp. – příl.
- Hudeček J., Hanák F., 2002a: Ptáci a další obratlovci v díle Kajetana Koschatzkého. – Zprávy MOS, 60: 167–190.
- Hudeček J., Hanák F., 2002b: Orlosup bradatý (*Gypaetos barbatus*) v oblasti Sudet podle zpráv C. R. Koschatzkého a J. Spatziera. – Zprávy MOS, 60: 219–228.
- Koschatzky K. R., 1818: Naturhistorische Aphorismen uber das Gesenke. – Hesperus, (37), Juli 1818. 289–292.
- Koschatzky C. R., 1819: Über Schlesien und dessen Naturkunde. – Vaterl. Blätter, (96), 1. December 1819: 373–376.
- Koschatzky K. R., 1821: Naturhistorische Wanderungen in den Jägerndorfer und heimathlichen Gegend. geschiedert in Briefen an einen Freund in +++++h. – Hesperus, 30: 129–136, 146–151, 203–207.
- Krkavec F., 1954: Přehled botanických výzkumů ve Slezsku. – Přír. Sbor. Ostrav. Kraje, příloha, 16: 11–17.
- Mayer A., 1829: Über die Flora des Gesenkes. – Mitt. Ges. Ackerb. Brünn, 16: 69–72.
- Urban E., 1868: Gaa, Flora und Fauna im ehemaligen Troppauer Kreise österr. – Schlesien. Druck und Kommissionsverlag von A. Trassler, Troppau, pp. 41–54.

Jiří J. Hudeček, RNDr. František Hanák

Obr. 1. Ptáci v článku Kajetana Koschatzkého (1821).

Muscicapa *a. grisola*, *collaris*, *atricapilla*, *parva*, *muscipeta*. —
Oriolus *galbula*. —
Parus *caeruleus*, *ater*, *pendulinus*, *palustris*, *caudatus*, *cristatus*. — *Phasianus* *colchicus*. — *Picus* *viridis*, *major*, *medius*, *minor*, *martius*. —
Halio *Porzana*, *Crex*, *aquaticus*. —
Scolopax *arquata*, *gallinago*, *gallinula*, *limosa*, *aegecephala*, *phaeopus*, *subarquata*, *rusticola*. — *Sitta* *europea*. — *Sterna* *hirundo*, *minuta*.

Přezimující holub doupňák (*Columba oenas*) na krmítku

Holub doupňák je z mého hlediska ve zdejších okolí poměrně známým ptačím druhem. V bukovém lese nedaleko od mého bydliště, totiž v nevelkém počtu jedinců každoročně hnízdí (Malenovice, /ZL/, kvadrát 6871). Tento modrošedý, plachý a víceméně stále ubývající holub je tažným ptákem, který se k nám vrací velmi brzy, někdy již koncem února, většinou až v březnu. V roce 2001 jsem zaznamenal doposud nejvčasnější přílet, kdy se samec holuba doupňáka ozýval na hnízdišti již 16. února. Letos jsem měl možnost pozorovat i přezimujícího jedince, což je zatím jevem spíše výjimečným, nikoliv neobvyklým. Dle výsledků mapování zimního rozšíření ptáků v ČR v letech 1982–85 (Bejček a kol. 1995), jsou zde uvedena prosincová i únorová data, při občasném přezimování nejčastěji jednotlivých ptáků či menších hejn.

Moje pozorování bylo usnadněno tím, že zmíněný holub po dobu několika dní přilétal na mnou přichystané krmítko. A tak jsem měl možnost si nejen dobře prohlédnout tohoto jedince, ale postřehnout i něco málo z jeho chování. Je zcela pravděpodobné, že mně mohla počáteční přítomnost holuba doupňáka na krmítku uniknout. Já jsem jeho výskyt zaznamenal poprvé dne 14. ledna a potom ještě 15., 19. a 20. ledna. Posléze přišlo značné oteplení a tento jedinec holuba doupňáka se již neukázal. Krmítko či lépe řečeno jen spodní část menší papírové krabice, která byla položena na parapetu a současně vklíněná mezi oknem a ohrádkou, se nacházela v prvním poschodí činžovního domu. Ani tato skutečnost neodradila holuba doupňáka od návštěv tohoto krmítka bohatě zásobeného slunečnicemi. Je však nutno podotknout, že určitým návodem k překonání strachu napomáhal především nedostatek potravy v okolí (mnoho sněhu). A dalším ovlivňujícím faktorem byly hrdličky zahradní (*Streptopelia decaocto*), které také v hojném počtu přilétaly za mojí nabídnutou potravou.

Dle mých pozorování jsem zjistil, že holub doupňák nejprve přilétal kolem 11 hodiny na nedaleký vzrostlý ořech. Odtud pozoroval situaci dějící se na krmítku. Na místo s potravou se odhodlal vždy až po 12 hodině. Vybral si takovou chvíli, aby mohl slunečnice zobat zásadně sám. Byl-li jakýmkoliv způsobem na krmítku vyrušen (příchod či odchod někoho z domu), odlétl k hejniku hrdliček pobývajících v koruně ořechu. Toho dne přílet na krmítko ani v jednom případě nezopakoval. Zde ve větvoví stromu pobyl sotva hodinu a pak odlétal neznámě kam. Na rozdíl od hrdliček zahradních v počtu asi 12 kusů, které jsem mohl pozorovat téměř celý den v blízkosti našeho domu a které opakovaně ač mnohokrát vyrušeny, opětovně přilétaly na krmítko. Tak holuba doupňáka jsem na krmítku mohl spatřit jen jednou za den a v blízkém okolí také nepříliš dlouho. A právě kvůli těmto skutečnostem jsem byl vždy velmi potěšen možností, si zblízka prohlédnout tohoto jedince. Vždyť

holub doupaňák patří ve volné přírodě mezi velmi plaché ptačí druhy!

Literatura

Bejček V., Šťastný K., Hudec K., 1995: Atlas zimního rozšíření ptáků v České republice 1982–1985. H. Praha.

Dungel J., Hudec K., 2001: Atlas ptáků České a Slovenské republiky. Academia, Praha.

Petr Červenka

V minulém čísle bylo nedopatřením uvedeno pod článkem „Neomezené možnosti, aneb koš černý vyhníždil v polobudce“ jméno autora chybně. Redakce se za pana Petru Červenkovu i čtenářům omlouvá.

Historie výskytu supa hnědého (*Aegypius monachus*) na Moravě

S rozvojem lesnicko-loveckého písemnictví v průběhu 19. století se začaly v německých i českých tiskovinách objevovat články o výskytu „supů bradatých“. Evokovalo to, že jde o orlosupy opředené hrůzostrašnými historkami o únosech dětí na alpská hnízdiště. Na nesprávnost takových tvrzení upozornil již Talský (1879), který uvedl, že pokud byl obrovský sup v kraji střelen, pak byl v místním denním tisku obvykle veden jako „Lämmergeier“ (tedy „jehněčí sup“). Ponejvíce ovšem šlo o supy hnědé (*Aegypius monachus*). Supi hnědí byli v 19. století v Uhrách častí, ještě ve 20. století se na bývalé Podkarpatské Rusi objevovali ve velkých hejnech a také v Karpatech byli velmi hojní (Šír 1890, Janda 1927 podle V. Komárka, Štorkán 1929).

Historie výskytu

V 19. století patrně docházelo k častějším záletům supů hnědých na Moravu. Akceptování tohoto předpokladu ale neopravňuje k nekritickému přebírání nejistých sdělení (tj. dubiálních zpráv), zvláště když zcela průkazně lesnicko-lovecký tisk bývalého Rakousko-Uherska označoval supy (a i jiné dravce!) za „supy bradaté“. Bez popisu nebo v případech, že zprávu nepodal nebo nepotvrdil znalec a zároveň není dochován žádný doklad, je přiřazování k tomu či onomu druhu supů nejen krajně nespolehlivé ale naprosto nepřijatelné. V této práci je provedeno shrnutí faktografie o výskytu supa hnědého na Moravě v 19. století. Dohledání dalších zpráv v pramenech a v literatuře nebo fyzických důkazů je nadále možné. Dosud víme jen o dvou dochovaných dokladech. Třetí kus se netýká území Moravy a byl získán v Uhrách (tedy někde na Slovensku, v Maďarsku nebo v Rumunsku).

Faktografie

V květnu 1837 byl zastřelen 1 M ad. na panství Klobouky u Brna (7067, leg. H. H. von Neuwall, kus uložen ve Františkově museu v Brně, Müller 1837, Anonymus 1839, Talský 1885). V Dobronickém lesním revíru u Tavíkovice (6962), nedaleko Znojma, zastřelen 1 M dne 30.5.1839 (považován za „supa bradatého“ nebo orla skalního, leg. Strassnitzky, kus uložen ve Františkově museu v Brně, Müller 1839, Talský 1885). Müller (1839) zmiňuje, že v letním čase byly na Moravě zastřeleny 3 ex. supa hnědého celkem, bez bližších podrobností. Zmíněné kusy se nedochovaly, neboť v roce 1886 došlo ve Františkově museu v Brně k odklizení staré sbírky (v počtu cca 300 druhů v 700 kusech, Schram 1886). Na podzim 1858 se po osm dní zdržoval v moravskoslezských Karpatech 1 pár supů hnědých, v revíru Ostravice byli zastřeleni (1 M ad., 1 F) a dostali se do sbírky A. Schwaba v Místku (Schwab 1869, 1879). Ve Schwabově sbírce se sice dochovaly 2 ex., ale vzhledem k existenci rukopisného zápisu lokality „Turecko“ je jejich původ sporný (Schwab s. d., Sutorová & Hanák 1997). U Chvalčova (6672) získán 1 ex. 7.6.1861 (uložen pod ev. č. 94/76 v Moravské ornitologické stanici v Přerově, Sitko 1981). Koncem května 1873 se objevilo 4-5 ex. v horách u Frenštátu (6475), poblíž nebo na úpatí hory Radhoště a dva z nich měli být chyceni na poli. Jeden kus koupil dr. S. Schwab a preparoval pro svou sbírku (Talský 1879a, 1879b, Talský kus pitval). Jeden ex. pak chycen živý u Hukvald (6375), druhý zastřelen u Místku (6376). Dne 30.6.1874 zastřelen 1 ex. u Vizovic (6772) a je dochován v tamním zámku (detailní popis, Hanák & Hudeček 2002). Hr. Vetter z Lilie daroval 30.5.1877 1 ex. gymnáziu v Příboře (asi z okolí, Vetterové vlastnili statky Nová Horka a Stikovec na Příbořsku, 6274, 6374?).

„Úsovský“ sup hnědý

Podle Čapka (1930) měl být v roce 1865 zastřelen jeden sup hnědý u Úsova a dán do musea v Brně. V depozitáři Moravského zemského muzea v Brně tento kus je uložen (Sutorová & Hanák 1997 jej zmiňují bez indicií). Je opatřen etiketou (vidi Hudeček) s tímto textem: „Vultur niger, Geier, Nr. 1606.962, 1865, von des Mährisch.-schles. Forsch. Direction in Ausee erhalten“ (Sup hnědý, 1865, v Moravsko-slezské les. škole v Úsově uchováván“). Součástí etikety je i lokalita „Ungarn“, která vylučuje moravský původ kusu. Čapkovo (1930) sdělení je tedy nutno pokládat za dubiózní ve vztahu k Moravě.

Poznámky

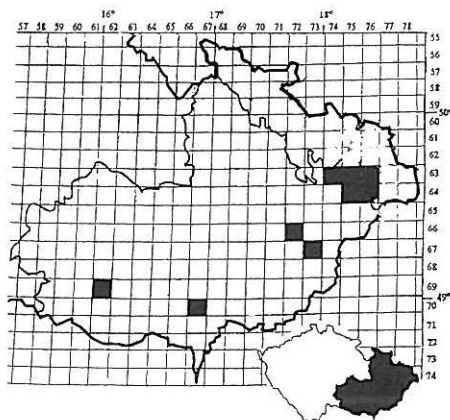
1) Autor je poradcem náročnost práce v laboratoři opustil i dráhu pedagoga.

Literatura

- Anonymus, 1839: Verzeichniss der für Franzensmuseum in Brünn vom 1. Juli 1836 bis Ende December 1837 eingegangenen Beiträge etc. – Mitt. Ges. Ackerb. Brünn, 1839 (4): 32.
Hanák F., Hudeček J. J., 2002: Sup hnědý (*Aegyptus monachus*) z Vizovic. - Ptáci kolem nás, 2002 (1): 2–5.
Čapek V., 1930: Ornitologická pozorování. (Ptactvo župy olomoucké). In: Černý N., Pelíšek R., eds.,

- Vlastivěda střední a severní Moravy, díl 1: 398–431. Vyd. Učitel, jednoty v župě olom., Kroměříž.
- Hudec K., Kondělka D., Novotný I., 1966: Ptactvo Slezska. Slez. muzeum, Opava.
- Hudeček J., Hanák F., Jakubec M., 1999: Sběry dermoplastických preparátů ptáků ze škol na Novojičínsku v Okresním vlastivědném muzeu v Novém Jičíně a ve Slezském zemském muzeu v Opavě. – Zprávy MOS, 57: 157–172.
- Janda J., 1927: Ptáci. Český překlad díla A. E. Brehma. Život zvířat. Díl III. Nakl. J. Hokr, Praha.
- Kněžourek K., 1910: Velký přírodopis ptáků se zvláštním zřetelem ku ptactvu zemí českých a rakouských. Díl I. Nakl. I.L. Kober, Praha.
- Müller A., 1837: Vorkommen, fremden seltener Vögel im Brünnner Kreise. – Mitt. Ges. Ackerb. Brünn, 1837 (25): 199–200.
- Müller A., 1839: Höchst seltene ornithologische Erscheinung in Mähren. – Moravia, 2 (144): 575–576.
- Schram W.C., 1886: Die ornithologische Sammlung des Franzens-Museums. – Tagesbote aus Mähren und Schlesien, 1886 (110).
- Schwab A., 1869: Vogel-Fauna von Mistek und dessen weiterer Umgebung. – Verh. Naturf. Ver. Brünn, 7: 3–160.
- Schwab A., 1879: Aus Mähren: Seltene Gäste, Albinismus, Flavismus, Melanismus. – Mitt. Orn. Ver. Wien, 3: 72.
- Schwab A., s. d., Vögel und Vierstüssler. Museum des Adolf Schwab, Apotheker in Mistek. Ms.
- Sitko J., 1981: Seznam dermoplastických preparátů, kůže a prsních kostí ze sbírek Moravské ornitologické stanice. Vyd. OVM J.A. Komenského v Přerově, MOS v Přerově v SZN, Praha.
- Sutorová H., Hanák F., 1997: Dermoplastické preparáty v zoologickém depozitáři Moravského zemského muzea v Budišově u Třebíče. I. Ptáci (*Aves*). – Acta Mus. Morav., Sci. Nat. (Suppl.), 81: 1–62.
- Šir V., 1890: Ptactvo české. Řád I. Draví. Sv. I. Nakl. M. Knapp, Praha-Karlin.
- Štorkán J., 1929: Živočišstvo republiky Československé., pp. 457–499. In: Dědina V., ed., Československá vlastivěda. Sfinx, Praha.
- Talský J., 1879a: Přítel ptactva. Prostonárodní popis našich užitečných ptáků. Ms.
- Talský J., 1879b: Beitrag zur Ornithologie Mährens. – Mitt. Orn. Ver. Wien, 3: 64–66.
- Talský J., 1885: Die Räubvögel Mährens. – Ztschr. Ges. Orn., 2: 73–93.

Jiří J. Hudeček¹⁾, RNDr. Helena Sutorová, RNDr. František Hanák

Obr. 1. Výskyt supy hnědé (Aegypius monachus) na Moravě v 19. století

Hustota straky obecné (*Pica pica*) v okrese Přerov v zimním období 2001/2002

Tento příspěvek navazuje na práci o zimní hustotě straky obecné v okrese Přerov v letech 1993 až 1996 (Hanák (1997) a je doplněním znalostí o početnosti tohoto druhu v zimním období v České republice. Vzhledem k jejímu nesouvislému výskytu tak dojde k přesnějšímu stanovení početnosti v zimním období.

V zimním období 2001/2002 (listopad-únor) jsem sledoval metodou lineárního transektu (Šťastný 1974) zimní denzitu straky obecné v okrese Přerov. Sčítání probíhalo na stabilních transektech o celkové délce 60 km, které byly kontrolovány pěšky 4x měsíčně. Celkem bylo provedeno 16 kontrol a výzkum trval 144 hodin. Podrobnější popis celého území uvádí Hanák (1996).

V jednotlivých mikroregionech byla zjištěna následující průměrná zimní denzita straky obecné:

Mikroregion	Denzita (ex./km ²)
Kojetínsko	6,78
Moštěnicko-Dřevohosticko	2,34
Brodecko-Penčicko	1,98
Lipnicko-Všehovicko	1,71
Hranicko-Hustopečsko	5,17
Potštátsko	0,88

Z uvedené tabulky vyplývá, že nejvyšší zimní hustota je v rámci okresu Přerov v nižších polohách. Obdobné výsledky byly zaznamenány i v hnízdním období (Hanák 1996, 2002). Zjištěná denzita v jednotlivých mikroregionech představuje průměrnou zimní hustotu 3,14 ex./km² v okrese. Pomineme-li souvislé lesy, vodstvo, zastavěnou plochu a ornou půdu, vychází zimní denzita 6,45 ex./km². Ze získaných výsledků vyplývá, že hustota populace straky obecné v okrese Přerov činila v zimním období 2001/2002 celkem 2772 jedinců.

Při srovnání s výzkumem v letech 1993 až 1996 došlo k snížení zimní populace straky obecné v okrese 8,8% (267 jedinců). Toto mírné snížení velikosti populace souvisí se zimní potulkou za potravou mimo hranice okresu a zůstává v rámci kolísání přirozené početnosti druhu a závislosti na průběhu zimy z hlediska kolísání teplot a výšky sněhové pokrývky. Výsledky sčítání lze také porovnat pro obdobné biotopy (otevřené krajiny) s dalšími autory: 0,25 až 1,67 ex./km² (Stichmann 16964), 0,1 až 12,0 ex./km² (Górski 1976), 0,4 až 1,4 ex./km² (Voříšek 1992) a 1,26 až 2,53 ex./km² (Bejček et al. 1995). Srovnávané údaje jen potvrzují kolísání početnosti straky obecné.

Ve sledovaném období byla zima s nižšími teplotami a vyšší sněhovou pokrývkou.

kou než v předchozích letech. Při krutějších zimách se početnost straky obecné snižuje.

Literatura

- Bejček V., Šťastný K., Hudec K., 1995: Atlas zimního rozšíření ptáků v České republice. Nakl. a vyd. H&H, Praha.
- Górski W., 1976: Badania nad stakami zimujacymi na polach pod Poznaniem. Acta. Orn., 1: 79–116.
- Hanák F., 1996: Hnízdní hustota straky obecné (*Pica pica*) v okrese Přerov v roce 1996. Ptáci kolem nás 4/1996: 8–10.
- Hanák F., 1997: Hustota straky obecné (*Pica pica*) v okrese Přerov v zimním období. Ptáci kolem nás, 3/1997: 10–11.
- Hanák F., 2002: Hnízdní hustota straky obecné (*Pica pica*) v okrese Přerov v roce 2001. Ptáci kolem nás, v tisku.
- Stichmann W., 1964: Untersuchungen des Winterbestandes der Kränen- und Greifvögel in der Westfälischen Bucht mit Hilfe von Linientaxierungen. Orn. Mitt., 16: 205–256.
- Šťastný K., 1974: Návrh jednotné metodiky kvantitativního výzkumu ptáků. Zprávy MOS, 32: 13–21.
- Voříšek P., 1993: Zimní početnost straky obecné (*Pica pica*) v zemědělské krajině na Choceňsku. Zprávy ČSO, 37: 3–5.

RNDr. František Hanák

Husice rezavá (*Tadorna ferruginea*) na Záhlinických rybnících

Při návštěvě Záhlinických rybníků dne 30. 1. 2002 upoutala mou pozornost kachna, která i v protisvětle zapadajícího slunce byla už z dálky nápadná světlerezavou barvou trupu a svítivě bílou hlavou. Seděla na zbytku vody vypuštěné nádrže asi 50 m od hráze. Snad díky přítomnosti 6 labutí velkých nejevil pták ani při maximálním přiblížení žádné známky neklidu. Jen občas se ozvalo tiché jednoslabičné kváknutí. Třídrem 7x50 jsem mohl v dopadajícím světle rozpoznat zcela bílou přední část hlavy až za oko, jinak jednotné světlehnědé zbarvení kromě černých letek a ocasu.

Nepřítomnost tmavého kroužku na krku a především jasně bílá přední část hlavy svědčí o tom, že šlo o samici husice rezavé (*Tadorna ferruginea* /Pallas/).

Pták nakonec splnil i mé nejtajnější přání tím, že na několik vteřin vzlétl. Pochlubil se impozantní kombinací pastelově hnědé barvy trupu a jasně bílé vnitřní čtvrtiny zcela černých křídel. Na spodní straně křídel byla tato bílá pole zřetelně větší.

Meteorologické údaje: polojasno, bezvětří, teplota +12°C, ostatní nádrže na plné vodě se souvislou ledovou pokrývkou.

Při vyhodnocování svého pozorování jsem objevil v literatuře pozoruhodné zmatky v názvosloví:

Makatsch:	Casarca ferruginea	Husa rudá
Černý:	Casarca ferruginea	Husa rudá
Balát:	Tadorna ferruginea	Husice rezavá
Hanzák – Hudec:	Casarca ferruginea	Husice rezavá
Stery-Cleave-Clemens-Goodfellow:	Tadorna ferruginea	
Peterson:	Casarca ferruginea	
Heinzel-Fitter-Parslow:	Casarca ferruginea	

Téhož dne jsem na stejné lokalitě pozoroval 3 kusy konipasa bílého (*Motacilla alba*), což při teplotních rekordech konce ledna 2002 není jistě příliš překvapivé.

MUDr. Jan Dufka

Speciální budka pro šoupálky

Před třemi lety jsem navrhl, zhotovil a úspěšně otestoval atypickou ptačí budku pro šoupálky. Ovšem její výroba i čistění byly poměrně obtížné a to mě donutilo k zamyšlení. Výsledkem byl ještě atypičtější typ budky. Označení speciální jsem použil proto, že takovýto typ vyhovuje hlavně šoupálkům, méně pak už ostatním doupným pěvcům.

Tato ptačí budka je poměrně malých rozměrů a tak na její zhotovení není potřeba mnoho materiálu. Skládá se z 5-ti dílů (viz nákres), přičemž zadní strana chybí a nahradí ji kmen stromu, ke kterému je připevněna. K výrobě je nejlepší použít nehoblovaná smrková prkna tloušťky 20 mm.

Výrobní postup:

- Zhotovíme „nahrubo“ jednotlivé díly dle nákresu.
- Do bočních stěn A vyřízneme půlkruhové vletové otvory o poloměru 25 mm (2 vletové otvory představují hlavní odlišnost od tzv. typických ptačích budek).
- Mezi boční stěny přibijeme dno D.
- Horní hranu přední stěny B seřízneme pod úhlem 45° a takto upravený díl připevníme, nejlépe dvěma vruty, k bočním stěnám. Přední stěna bude později plnit otevírací funkce při čištění.
- Obdobně jako díl B upravíme i střechu C – jednu z hran seřízneme pod úhlem 45°.
- Střechu přibijeme k bočním stěnám.
- Obloukovitě prohloubíme díly C a D z venkovní strany, a to z toho důvodu, aby budky dobře přilnula ke kmenu stromu (prohloubení je lepší provádět před

zkompletováním budky, u dílu C je ale třeba dát pozor na sklon).

- h) Zbývající skoby, pomocí kterých budku připevním na strom. Já osobně používám ohnuté silné hřebíky, které zalepím epoxidovým lepidlem do předvrtaných děr.
- i) Povrchovou úpravu nedoporučuji, lepší je budku potáhnout smrkovou či jinou kůrou – působí jako velmi dobré maskovací zařízení.

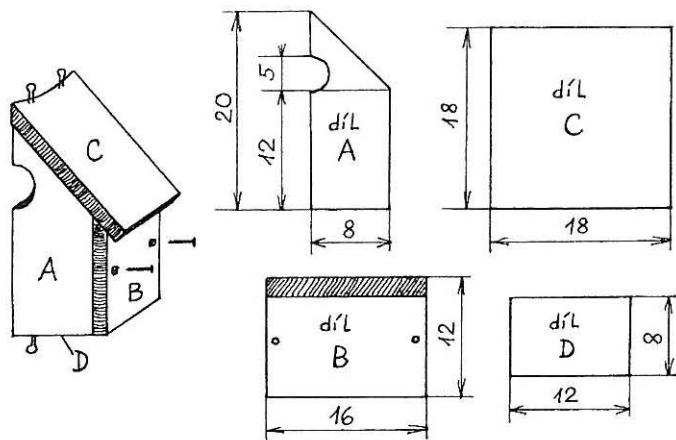
Dokončenou ptačí budku teď můžeme upevnit na strom. Jako nejvhodnější se mi osvědčil smrk. Zvolil jsem ho hlavně proto, že šoupálci staví hnízdo z větší části právě ze smrkových větviček. Vyhlédneme si silnější strom, protože budka na něm lépe sedí.

Pokud zůstanou v místě kontaktu s kmenem větší škvíry, překryjeme je kousky kůry, které přibijeme malými hřebíčky. Tímto způsobem můžeme též zmenšit vletové otvory, a to tak, alby jejich velikost byla maximálně 30 mm. Optimální výška zavěšení se pohybuje v rozmezí 4–5 m. Orientace na světové strany není podstatná.

Moje letošní i loňské výsledky s tímto „zlepšeným“ typem budky byly velmi dobré. Každý, kdo se rozhodne pro její vyzkoušení se ale musí připravit také na neúspěchy. Šoupálci jsou totiž velmi vybíraví a někdy se jim nelíbí ani sebelepší umělá budka a dávají raději přednost kousku místa za odchlípnutou kůrou. Hledání vhodné budky pro šoupálky už trvá hodně let a tak doufám, že touto svojí příspějí ke zdárnému vyřešení tohoto problému.

Jaromír Maštera

Obr. 1. Budka pro šoupálky (rozměry jsou v cm)

Vodouš rudonohý asi hnízdil v roce 2001 na Přerovsku

První 2 ex. jsem viděl na louce 24. 3. Pak se stavy měnily nejméně bylo 29. 3. 9 ex. Pak od 25. 4. do 1. 5. 4 ex a 4. 5. jen 2 kusy a pak vždy jen jednoho.

11. 5. jsem měl úraz, byl jsem v nemocnici a pak v korzetu a když jsem se tam dostal, létal již jen 1 ex. Byli jsem tam s Davidem 25. 5., poletoval nad námi, volal a sedal na dráty. Naposled jsem jej viděl 3. 6. Zamokřených luk je asi osm ha. 5 ha mokrého pole, 3 příkopy s vodou a více než 2 ha rybník. Je to podruhé co zde asi vodouši hnízdili.

V roce 1999 30. 4. 5 ex i tokali, 1. a 2. 5. 4 ex tokali. 6. 5. 1 ex tokal a 1 ex vyletěl z ječmene. Pak jsem slyšel 1. 6. hlas na zahradě od louky a 5. 6. jsem jednoho viděl. Je to čtverec 6571.

Bedřich Gavenda, David Lučan

Zoologické zahrady v české republice

V České republice je v současnosti 15 oficiálních zoologických zahrad. Všechny jsou členy Unie českých a slovenských zoologických zahrad (UCSZ), odborného a morálního garanta všech členských zoo, který je zastupuje při jednáních na ministerstvech, se zřizovateli, a podílí se na přípravě důležitých zákonů. Úroveň členských zoo navíc podtrhuje členství v mezinárodních organizacích – 13 z nich je členy EAZA (Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií) a 9 zoo je členem WAZA (Světové asociace zoologických zahrad a akvárií, dříve WZO).

Kromě uvedených patnácti zoologických zahrad existuje celá řada malých zoo nebo zookoutků, většinou soukromých, o kterých zde řeč nebude, už proto, že neexistuje ani jejich přehled. I těch 15 oficiálních je však v poměru k velikosti naší republiky dostatečný počet, vždyť například mnohem větší Polsko má asi 18 zoologických zahrad a Slovensko 4, které jsou, spolu s patnácti našimi, členy UCSZ, jak už konečně z názvu vyplývá.

Rozložení zoologických zahrad v Česku mírně nahrává Moravě a Slezsku, kde se jich nachází sedm, jen o jednu více – osm – je jich v Čechách. V tomto krátkém přehledu však nebudeme respektovat územní rozložení, ale spíše hledisko návštěvníka – co v které zoo může spatřit, za čím by se měl kam vypravit.

Začneme-li tím nejbližším, domácími zvířaty, pak je nejjednodušší navštívit **Zoo-park Vyškov**. Jediná naše zoo tohoto druhu, dnes s 5 ha expoziční plochy, byla založena přímo ve městě v roce 1964, a prakticky od počátku se specializuje

na chov plemen domácích zvířat, některých i z exotických zemí. Například gajala (*Bos frontalis*), polodivokého tura z jihovýchodní Asie, chová jako jediná zoo v ČR. Pokud nás zajímá fauna volné přírody naší republiky, tak tu vystavuje na necelých třech hektarech **Zoo Ohrada** u zámku Hluboká nad Vltavou. Jedině zde lze vidět vydry říční, které dostaly v roce 2001 moderní expozici. Tato jediná zoo v jižních Čechách však začíná podle nové koncepce ve větší míře vystavovat i menší druhy zvířat jiných kontinentů. Fauna Evropy, až celé palearktické oblasti, a nověji i primitivní plemena domácích zvířat jsou specializací **Podkrušnohorského zooparku Chomutov**, který má dnes největší rozlohu expoziční plochy v České republice (80 ha). V posledních letech je zoopark v Chomutově velmi úspěšný v chovu mimořádně náročných sajk tatarských (*Saiga tatarica*). Od roku 2000 vystavuje ve větší míře domácí faunu, konkrétně faunu „Českosaského Švýcarska“ také **zoo v Děčíně**, která se jinak zaměřuje na vzácné a ohrožené druhy zvířat, zvláště na ty, které jsou v ČR chovány zřídka. Pro ornitology bude v Děčíně asi nejzajímavější Ptáčí dům, otevřený v roce 2001, který poskytuje domov dvanácti druhům papoušků, holubů, ledňáčků i pěvců a jehož část je volně průchozí. Na opačném pólu těchto specializací stojí zoo ve Dvoře Králové, celosvětově známý chovatel africké fauny a jediné „safari“ u nás. K východočeské zoo se však ještě vrátíme.

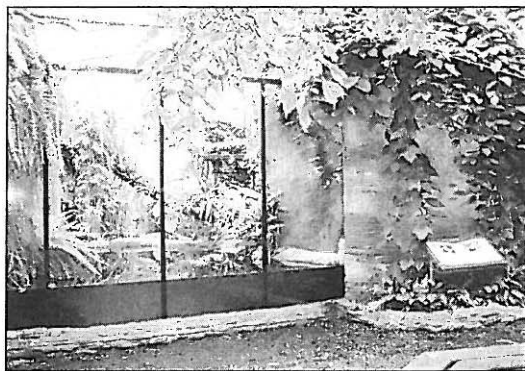
Ostatní české zoo nemají na první pohled zjevnou specializaci, i když téměř každá má nějakou svou silnější stránku. Klasickou univerzální zoo je jedna z našich nejmladších zoo, **Zoo Hodonín**. Poměrně nedávno postavené pavilony zde umožnily rozvinout zejména tradiční chov papoušků a primátů, včetně lidoopů. Primáti, zvláště jihoamerické, tzv. drápkaté opičky a madagaskarští lemuři jsou také silnou stránkou **zoo v Jihlavě**. Tato první česká zoo bez mříží má však tradičně dobré výsledky i v chovu kočkovitých šelem a plazů. Jako jedna z prvních zoo v Česku

představila expozice v podobě výseku přírodního prostředí chovaných druhů v Amazonském pavilonu, otevřeném v roce 1997. Jeden z nejnovějších pavilonů tohoto typu v českých zoo otevřela v roce 2000 také **zoo v Liberci**. Zatímco jihlavský pavilon je určen hlavně primátům, v libereckém jsou doménou exotičtí ptáci. Zoo Liberec, jinak zaměřená na vzácné a ohrožené druhy, je typem zoo, který je velmi oceňován běž-

Obr. 1. Africký pavilon v Lešné. Foto J. Šindlerová.

nými návštěvníky – nechybí zde žádný významný druh, tedy ani například sloni. Podobnými přednostmi vyniká i **zoo v Ústí nad Labem**, která má však k dispozici větší areál, vyžadující v terénu s dosti velkým převýšením i dosti fyzických sil k prohlídce. I zoo v Ústí se průběžně modernizuje – přestavbou za provozu prochází jak suterén Exotária, tak pavilon šelem, obě směrem k „biotopovým“ expozicím. V době vzniku v roce 1981 nejmodernější pavilon šelem tak už nebude patřit jen šelmám, jak je vidět na expozici mandrilů v bývalém výběhu tygrů. Naopak i po modernizaci zůstává pavilon šelmám v **Zoo Olomouc** –mříže nahradilo sklo, vnitřní boxy jsou „biologičtější“ a venkovní výběhy „přírodnější“. V této rovněž klasicky univerzální zoo navíc přibývají některé, v Česku zatím ojedinělé expozice, jako například Pavilon netopýrů, expozice žraloků v pavilonu šelem a nejnovější hit – volně průchozí výběh makaků červenolicích. Novou moderní expozicí tygrů sumaterských (a levhartů cejlonských), nazvanou „Tygří skály“ se může chlubit **zoo v Brně**. Ale už předtím zde otevřeli v roce 1998 „Tropické království“, „biotopové“ expozice na místě bývalých klasických terárií. Jsou to první expozice podle nově vytvořené koncepce zoo, která dotvoří zdejší rozlehlý areál, ve kterém zatím trochu zaniká celkem početná kolekce chovaných zvířat. V tomto směru je na tom lépe **zoo v Ostravě**. Ze sta hektarů rozlohy má v současnosti 40 ha expozičních, na nichž však expozice navazují jedna na druhou. Mezi nimi zaujme pavilon afrických kopytníků, ojedinělý v celé ČR tím, že je veřejnosti přístupný, kde tak návštěvník může kromě žiraf vidět i řadu afrických antilop. Jinde v českých zoo neviděný je také klasický, do kruhu uspořádaný pavilon opic s přírodním výběhem pro šimpanzy, spojený s pavilonem podzemním tunelem. Zoo v Ostravě byla také dlouhá léta jediným chovatelem slonů na Moravě. Dnes v jejich pavilonu žijí nosorožci a pro slony se připravuje stavba nového pavilonu na jiném místě. Na cestu větších přesunů tradičních expozic se však velkoryse vydaly další dvě zoo, jedna v Čechách – Plzeň a jedna na Moravě – Zlín-Lešná. Obě totiž zvolily zoogeografické uspořádání svého areálu. **Zoo v Plzni** dnes chová největší počet druhů savců, ptáků, plazů a obojživelníků ze všech zoo v Česku. Jsou to většinou druhy středně velké a malé, přesto ještě nějakou dobu potrvá, než budou všechny mít své definitivní „ubytování“. Jako jeden z prvních byl v zoo přebudován bývalý pavilon šelem

Obr. 2. Vodní světy ve Dvoře Králové. Foto V. Plšek.

na pavilon „Tajemný svět africké noci“, kde zhruba $\frac{3}{4}$ expozic má obrácený režim dne a noci. Pro milovníky ptactva jsou zajímavé, v areálu různě rozmístěné voliéry, každá věnovaná jinému biomu a vybavená příslušnou ptačí faunou a adekvátní flórou. Opačnou cestou se vydala k zoogeografickému „cili“ **zoo ve Zlíně-Lešné**. Počet chovaných druhů klesl, zvláště u savců, na minimum v důsledku likvidace všech zastaralých expozic, ale už první nově vytvořené dávají tušit, že Lešná bude patřit k návštěvnický nejvítežlivějším českým zoologickým zahradám. Jak bude za pár let vypadat, napovídají v roce 1998 otevřený pavilon afrických kopytníků nebo v roce 2001 otevřené nové přírodní expozice pro medvědy ušaté a tygry ussurijské. Dnes, v roce 2002, čeká na své obyvatele nový pavilon slonů, v těchto měsících dokončený. Než postaví svůj nový pavilon pro slony zoo Ostrava, bude v současnosti Lešná jediným chovatelem slonů na Moravě.

Na závěr našeho stručného přehledu jsme si nechali dvě nejznámější české zoologické zahrady – v Praze a Dvoře Králové. **Zoo v Praze** patřila od svého začátku na špičku hierarchie našich zoo – areál v expozičně vynikajícím terénu, vždy široké spektrum chovaných druhů zvířat s mnoha chovanými a odchovanými poprvé v českých zoo právě zde, a také štěstí na dobré ředitele. Zásluhou toho současného nastal v pražské zoo na naše zoo neobvykle silný stavební „boom“. Hotové a otevřené v roce 2001 jsou Africký pavilon s šestihektarovým výběhem pro žirafy a antilopy a pavilon goril s přírodním výběhem. Ve stavbě je tzv. „Indonéská džungle“, největší projekt v dějinách českých zoo, který bude srovnatelný s nejvýznamnějšími „biotopovými“ pavilony v Evropě. Přestavbou projde postupně celý areál, částečně rovněž s tendencí k zoogeografickému členění, což ale vzhledem k množství expozic a objektů nebude možné v takovém rozsahu jako v Plzni, Zlíně-Lešné nebo v Brně.

Zoo ve Dvoře Králové je v současnosti českou jedničkou – všechny zásadní přestavby má za sebou a tak i když žádná zoo není z principu nikdy hotová, zde je dnes stav víceméně stabilizovaný. Návštěvník vidí široké spektrum převážně afrických savců, řadu z nich ve čtyřech veřejnosti přístupných pavilonech (sloní, lidoopi, hrošící a šelmy), ptáky celého světa v „Ptačím světě“ a plazy a ryby v nejnověji rekonstruovaném pavilonu „Vodní světy“. Zvláště poslední dva jsou na české poměry špičkové a srovnatelné s podobnými v Evropě. Velký počet návštěvníků přístupných pavilonů dává zoo celoročně, bez ohledu na roční dobu a počasí, možnost velkých návštěv.

Zajímavé expozice, dostatek veřejnosti přístupných pavilonů i řada různých příštěšků proti nepohodě je také jednou z cest za vyšší návštěvností, což spolu s návštěvnickým servisem zvyšuje soběstačnost jednotlivých zoologických zahrad. Je potěšitelné, že ve všech našich zoo je viditelný postup tímto směrem.

Václav Pišek

Excerptce (6)

The Condor

Vol. 103, No. 3 – August 2001

Efekt připevněného zařízení a dalších faktorů na délku trvání cest za potravou a hnízdní úspěšnost tučňáka kroužkového

(Effect of Instrument Attachment and other Factors on Foraging Trip Duration and Nesting Success of Adélie Penguins) – Grant Ballard, David G. Ainley, Christine A. Ribic a Kerry R. Barton; str. 481

Autoři srovnávali délky trvání potravních cest tučňáků kroužkových (*Pygoscelis adeliae*) nesoucích různé kombinace radiotelemetrických vysílačů a dalších druhů značení u ptáků ze dvou oddělených kolonií různé velikosti na Rossově ostrově (Antarktida), které sledovali během tří sezón. Zjistili, že vybavení, které ptáci nesli nemělo žádný signifikantní efekt na délku jejich cest, která se lišila od jedince k jedinci a od sezóny k sezóně. Cesty za potravou u samců byly signifikantně kratší než u samic. Nebyl zaznamenán žádný efekt neseného vybavení na úspěšnost hnízdění, a to ani u ptáků, kteří jej nesli déle než 20 dní.

Jak obecná je centrálně-periferní distribuce hnízd v koloniích mořských ptáků? Schéma rozmístění hnízd u kormorána chocholatého

(How General is the Central-periphery Distribution among Seabird Colonies? Nest Spatial Pattern in the European Shag) – Alberto Velando a Juan Freire; str. 544

Model centrálně-periferní distribuce hnízd předpokládá, že hnízda umístěná ve středu kolonie jsou hůře přístupná pro predátory a že tak ptáci hnízdící ve středu kolonie dosahují lepších fyzických kvalit a mají větší reprodukční úspěšnost. Jiná hypotéza, centrálně-satelitní model distribuce (central-satellite distribution model), ovšem tvrdí, že ptáci nižších kvalit si staví svá hnízda v blízkosti zdatnějších párů, což však nutně neurčuje střed kolonie. Autoři testovali platnost těchto hypotéz na dvou koloniích kormorána chocholatého (*Phalacrocorax aristotelis*) – Portelo a Faro, ležících v severozápadním Španělsku. Z výsledků studie se zdá, že distribuce hnízd v koloniích kormoránů chocholatých neodpovídá centrálně-perifernímu modelu, ale spíše koresponduje buďto s centrálně-satelitním modelem anebo s náhodným rozmístěním.

Ptilochronologie odkrývá rozdíly v kondici strnadů bělohrdých v zajetí

(Ptilochronology Reveals Differences in Condition of Captive White-throated Sparrows) – Kendell D. Jenkins, Dana M. Hawley, Christopher S. Farabaugh a Daniel A. Cristol; str. 579

Ptilochronologie je technika, při které poměr růstu pera slouží ke zjištění kondice jedince. V souvislosti s touto desetiletí starou metodou zůstávají nevyřešeny dvě důležité otázky: 1) Zda denní přírůstek pera koresponduje těsně se změnami v nutričním stavu během růstu pera a 2) Pro které stresové faktory je ptilochronologie spolehlivým ukazatelem. Za použití pokusných diet zkoumali autoři tohoto článku efektivitu ptilochronologie pro stanovení nutriční kondice u samců strnadů bělohrdých (*Zonotrichia albicollis*). Jejich hypotézou bylo, že jedinci dostávající nadbytek potravy budou v lepší kondici než ti, kteří dostávali pouze množství potravy nezbytné k přežití, což se projeví rychlejším růstem perí. Ve druhém pokusu byl zjišťován efekt stresových faktorů, nízkého sociálního statutu, na rychlost růstu per. Autoři očekávali, že dominantní ptáci budou v lepší kondici a obnovení per u nich proběhne rychleji než u jedinců submisivních, protože díky své dominanci budou mít lepší přístup k potravě. Ptáci krmení obohacenou potravou vážili více, jejich pera rostla rychleji a měli širší přírůstkové pruhy než ptáci, kteří dostávali dietu se sníženým obsahem proteinů a kalorií. Dominantní jedinci měli větší tukové zásoby než jedinci submisivní, ovšem jejich pera nebyla delší a ani přírůstkové pruhy nebyly širší. Výsledky této studie tak potvrzují hodnověrnost ptilochronologie při stanovování nutričního stavu jedince během růstu per a naznačují také jeho sociální statut.

Vyhledávání potravy před jarní migrací a před začátkem hnízdění u kajky mořské: objevuje se hyperfágie?

(Foraging before Spring Migration and before Breeding in Common Eiders: Does Hyperphagia Occur?) – Magella Guillemette; str. 633

Potravní chování kajky mořské (*Somateria mollissima*) bylo sledováno za účelem zjištění hyperfágie v předmigračním a předhnízdním období. Studovány byly dva poddruhy (*S. m. dresseri* a *S. m. borealis*), které se liší načasováním reprodukce a migrace. Potravní chování samic těchto poddruhů bylo srovnáváno s chováním samců, o nichž je známo, že udržují v tomto období energetickou bilanci. Samice ssp. *dresseri* strávily krměním 41% dne (169 minut strávených pod vodou), což je přibližně o hodinu denně více než u samců téhož poddruhu. Nebyl ovšem zaznamenán žádný rozdíl v délce potravní aktivity mezi pohlavími ssp. *borealis*. Zdá se, že hyperfágie u hnízdících samic ssp. *dresseri* je hlavním důvodem vzrůstu

jejich tělesné hmotnosti, ačkoliv ostatní mechanismy mohou hrát rovněž roli.

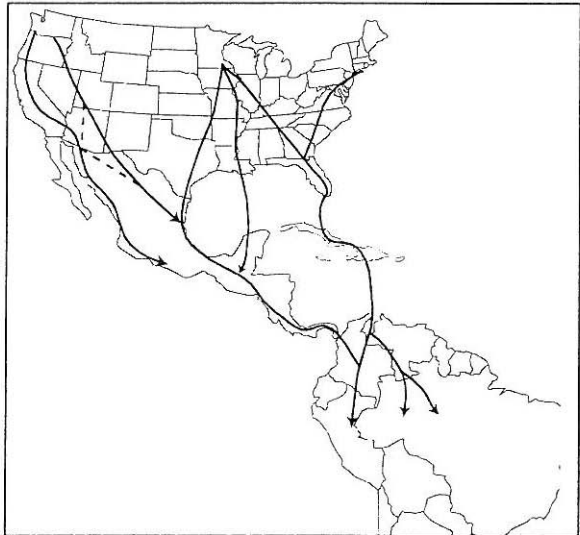
Pozn. překladatele: Termín hypertágie je ve článku používán pro označení stavu neobvykle vysokého příjmu potravy, během něhož jsou akumulovány tělesné rezervy.

Vol. 103, No.4 – November 2001

Tahové cesty, načasování, a zimoviště severoamerických orlovců říčních zjištěných pomocí satelitní telemetrie

(Fall Migration Routes, Timing, and Wintering Sites of North American Ospreys as Determined by Satellite Telemetry) – Mark S. Martell, Charles J. Henny, Peter E. Nye a Matthew J. Solensky; str. 715

Satelitní telemetrie byla použita ke zjištění migračních pohybů orlovců říčních (*Pandion haliaetus*) hnízdících v USA. Bylo sledováno 74 jedinců (25 samců a 49 samic) z okolí dolního toku řeky Columbia mezi kretonem a Washingtonem. Migrační trasy se lišily mezi populacemi, ne však mezi pohlavími. Ptáci ze západu táhli přes Kalifornii do zimovišť v Mexiku (88%), El Salvadoru (6%) a Hondurasu (6%). Jedinci označení v Minnesotě migrovali třemi cestami: 1) středem USA a dále podél východního pobřeží Mexika, 2) údolím řeky Mississippi a dále přes Mexický záliv, 3) jihovýchodem USA a pak přes Karibik. Ptáci z Východu USA táhli kolem pobřeží na Floridu a dále rovněž přes Karibik. Zatímco ptáci ze středozápadu zimují od Mexika až po Bolívii jedinci z východního pobřeží až v jižní Brazílii. Bylo zjištěno, že samice opouštějí hnízdiště dříve a migrují dále než samci téže populace.

Charakter lokality a hnízdní úspěšnost kulíka mořského v závislosti na kalifornských koloniích rybáka nejmenšího

(Habitat Characteristics and Nest Success of Snowy Plovers Associated with California Least Tern Colonies) – Abby N. Powell; str. 785

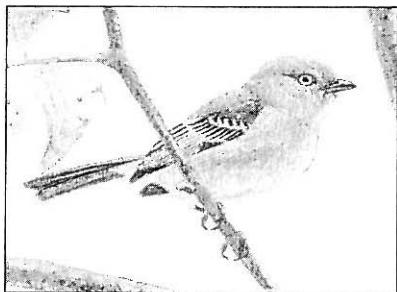
Hnízdní úspěšnost kulíka mořského (*Charadrius alexandrinus*) byla zjišťována na šesti lokalitách v regionu San Diego v Kalifornii s cílem určit vliv charakteru lokality a sociálních faktorů na nebezpečí predace. Autor očekával, že ztráty na vejcích v důsledku predace budou menší u kulíků hnízdících mezi rybáky nejmenšími (*Sterna antillarum*) a to v důsledku výhod plynoucích z hnízdění v kolonii. Stanovená úspěšnost hnízdění mezi lety 1994–1997 byla 50%. Hnízda byla většinou ničena krkavcovitými ptáky, především krkavcem velkým (*Corvus corax*). Sociální faktory včetně vzdálenosti hnízda kulíka od nejbližšího hnízda rybáků, určovaly hnízdní úspěšnost, zatímco charakter lokality ne. Šance na zdárné vylíhnutí vajec byly menší u hnízd založených před návratem rybáků ze zimovišť než u těch pozdějších. I přes to však kulíci mořští začínají hnízdit v Kalifornii dříve než rybáci nejmenší.

Mimikry vajec kukaček parazitujících čtyři sympatrické druhy rákosníků

(Egg Mimicry in Cuckoos Parasitizing Four Sympatric Species of Acrocephalus Warblers) – Erik Edvardson, Arne Moksnes, Eivind Roskaft, Ingar J. Sien a Marcel Honza ; str. 829

Kukačka (*Cuculus canorus*) je mezidruhovým hnízdním parazitem, který napodobuje vejce svých hostitelů. V této studii autoři prověřovali podobnost mezi kukaččími vejci a vajíčky čtyř sympatrických hostitelských druhů: rákosníka obecného (*Acrocephalus scirpaceus*), rákosníka velkého (*Acrocephalus arundinaceus*), rákosníka proužkovaného (*Acrocephalus schoenobaenus*) a rákosníka zpěvného (*Acrocephalus palustris*). Podle teorie „gentes“ jednotlivé kukačky kladou vejce imitující vejce jediného hostitelského druhu a parazitují pouze na tomto druhu. Ačkoliv autoři podle této teorie předpokládali, že kukaččí vajíčka budou více připomínat vajíčka jejich vlastního hostitelského druhu, analýza nic takového nepotvrdila. Nebylo možno nalézt rozdíly v kukaččích vejcích u různých hostitelských druhů. Nejběžnější typ kukaččího vejce připomínal vejce pěnice slavíkové (*Sylvia borin*), frekventovaného evropského hostitele kukaček. Evoluční původ této podobnosti je diskutován. Sledování samic kukaček pomocí radiovysílačů ukazuje, že určitá preference hostitelských druhů existuje. Tato preference se však zatím neprojevila v evoluci rozdílných typů kukaččích vajec adaptovaných na různé hostitelské druhy.

Nový druh tyrančíka rodu *Zimmerius* (Aves: Tyrannidae) z lesů severoamazonského Peru

(A New *Zimmerius* Tyrannulet (Aves: Tyrannidae) from White Sand Forests of Northern Amazonian Peru) – José Alvarez Alonso a Bert M. Whitney; str. 1

Zimmerius villarejoi (angl. Mishana Tyrannulet) je druhým nově popsaným druhem z poslední doby ze slabě zavlažovaného lesa v blízkosti Iquitos (Depto. Loreto, Peru). Tento druh byl nejdříve zjištěn v roce 1997 na základě

hlasu a teprve později i vizuálně. Ačkoliv je dobře odlišitelný, paralela ve zbarvení peří a zobáku naznačuje blízkou příbuznost tohoto druhu k velmi málo známému, poněkud většímu tyrančíku rudozobému (*Z. cinereicapillus*), se kterým se zdá být elevačně parapatrický či allopatrický. Nově popsaný druh se ve většině aspektů rovněž podobá tyrančíku štíhlonohému (*Z. gracilipes*) od kterého se však odlišuje jednotně olivovou svrchní stranou těla (namísto kontrastního šedého temene) a znatelně narůžovělou spodní čelistí zobáku.

Morfologie, opeření a lokality nově popsaného druhu sovky ze severní Sulawesi v Indonésii

(Morphology, Plumage, and Habitat of the Newly Described Cinnabar Hawk-Owl from North Sulawesi, Indonesia) – Robert J. Lee a Jon Riley; str. 17

Sovka *Ninox ios* je jedním ze čtyř druhů sovek na ostrově Sulawesi. Tento druh byl popsán teprve roku 1998 P. C. Rasmussenovou a to na základě jediného exempláře evidovaného z roku 1985 z Bogani Nai Wartabone National Park v severní Sulawesi (Indonésie). Druhý jedinec pak byl odchycen až 14. listopadu 1999 do nárazové sítě v národní rezervaci Gunung Ambang a to na lokalitě na hranici otevřené

plochy mokřadu ohraničeného primárním horským lesem. Dále je znám jeden vizuální záznam této sovky z Lore Lindu National Park (střední Sulawesi). Zdá se, že *Ninox ios* je druhem vázaným na lesy na Sulawesi ve vyšší nadmořské výšce. Ačkoliv jsou dosud známy pouze záznamy ze tří lokalit, je možné, že je tento druh rozšířenějším.

Charakteristika vaječných skořápek a nároky na vápník u táhnoucího pěvce hnízdícího ve dvou lesích Nové Anglie

(Eggshell Characteristics and Calcium Demands of a Migratory Songbird Breeding in Two New England Forests) – E. Hank Taliaferro, Richard T. Holmes a Joel D. Blum; str. 94

Bylo zjištěno, že vápník je limitujícím faktorem pro produkci vaječných skořápek u ptáků žijících v oblastech severní Evropy postižených ukládáním silných kyselin. Aby autoři zjistili, jestli může být vápník limitující i pro severoamerické ptáky z oblasti severovýchodu USA, která je rovněž postižena kyselými dešti, analyzovali charakter skořápek vajec u neotropického migranta lesňáčka modrohřbetého (*Dendroica caerulescens*) ze dvou lesních lokalit v Nové Anglii, které se lišily obsahem vápníku v půdě. Nebyly však nalezeny žádné signifikantní rozdíly mezi vzorky z různých lokalit ve hmotnosti, síle skořápky nebo v koncentraci či obsahu vápníku v nich. Dále výpočty ukazují, že larvy motýlů, které jsou hlavním zdrojem potravy tohoto druhu v hnízdní sezóně, nejsou dostatečným zdrojem vápníku. Zato však příjem osmi plžů by zajistil dostatek vápníku na snesení snůšky o čtyřech vejcích. Ačkoliv současná denzita těchto plžů ukazuje, že nejsou omezeným zdrojem potravy pro ptáky na těchto lokalitách, současný pokles dostupnosti vápníku v půdě naznačuje, že by se v budoucnu limitujícím faktorem stát mohl.

Strakapoud kokardový hnízdl zároveň na dvou stromech

(A Red-cockaded Woodpecker Group with Two Simultaneous Nest Trees) – Richard N. Conner, James R. McCormick, Richard R. Schaefer, Daniel Saenz a D. Craig Rudolph; str. 101

Autoři zjistili během své studie hnízdní biologie strakapouda kokardového (*Picooides borealis*) ve východním Texasu jeden pár strakapoudů mající zároveň dvě hnízda na stromech vzdálených od sebe 24 m. Inkubace vajec v každém stromě trvala nejméně 13 dní. Hnízdící samec inkuboval vejce a poté krmlil mláďata v jednom hnízdě a samice činila totéž ve druhém hnízdě a to minimálně až do 24. dne

věku mládřat. Předtím než mládřata opustila hnízdo byli pozorováni jak samec tak i samice, jak krmí mládřata z obou hnízd. Pár vyvedl úspěšně dvě mládřata – jedno z každého hnízda. Tato pozorování ukazují, neexistují výjimky ze současné teorie, která tvrdí, že účast obou pohlaví na inkubaci a krmení mládřat je nezbytná a že ani samec ani samice nejsou schopni normálně vyvést mládřata bez pomoci toho druhého.

Polygynie u bernešky velké: Neobvyklý případ sdílení hnízd

(Polygyny in Canada Geese: An Unusual Example of Nest Sharing) – J. Michael Checkett, John M. Coluccy a Ronald D. Drobney; str. 109

Autoři pozorovali polygamní chování u bernešky velké (*Branta canadensis maxima*). Dvě samice se pářily se stejným samcem a konkurenčně si založili hnízda těsně vedle sebe ve stejné hnízdní kotlince. Reciproční změny v počtu vajec v obou hnízdech během inkubace ukázaly, že docházelo k výměnám vajec mezi oběma hnízdy. Toto chování bylo zaznamenáno na stejné lokalitě ve dvou po sobě jdoucích letech. V obou letech se vylíhla mládřata z obou hnízd. Polygamní chování u typicky monogamní bernešky je pozorováno jen zřídka a sdílení hnízda dosud nebylo vůbec zdokumentováno.

Vol. 113, No.2 – June 2001

Nový druh mravenčika rodu *Percnostola* (Passeriformes: *Thamnophilidae*) z amazonského Peru a analýza druhových limitů u *Percnostola rufifrons*

(A New Species of *Percnostola* Antbird (Passeriformes: *Thamnophilidae*) from Amazonian Peru, and an Analysis of Species Limits within *Percnostola rufifrons*) – Morton L. Isler, José Alvarez Alfonso, Phyllis R. Isler a Bert M. Whitney; str. 164

Ornitologické studie prováděné na lokalitách v nížinách v severovýchodním Peru odhalily dříve nepopsaný druh mravenčika rodu *Percnostola*. Elementy jeho morfologie, vokalizace a chování ukazují, že by měl být považován za dobře odlišený samostatný druh, blízce příbuzný mravenčiku červenočelému (*P. rufifrons*). Autoři v tomto článku rovněž prezentují popis nově popsaneho druhu a jeho odlišnost od čtyř subspecií mravenčika rudohrdlého (*P. r. rufifrons*, *subcristata*, *minor* a *jensoni*). Dále se také zabývají rozbořem vokalizace těchto čtyř subspecií, který však nenaznačuje, že by se jednalo o čtyři samostatné druhy. Systematické rozčlenění této skupiny mravenčiků tak čeká na výsledky genetické studie.

Hnízdní adaptace chování u stromově hnízdící čírky žlutozobé

(Behavioral Adaptations for Breeding in Arboreal-Nesting Speckled Teal) – Jeffrey L. Port a Frank McKinney; str. 177

Hnízdění na zemi je běžné u asi padesáti druhů kachen, ale jen několik druhů jižní hemisféry dává přednost lesním biotopům. Jedním ze stromově hnízdících druhů je jihoamerická čírka žlutozobá (*Anas flavirostris flavirostris*), o které se předpokládá, že se vyvinula z na zemi hnízdícího předka, který je v současnosti reprezentován blízkou příbuznou subspecií čírky obecné (*Anas crecca carolinensis*) ze Severní Ameriky. Autoři studovali hnízdní biologii čírky žlutozobé v provincii Buenos Aires v Argentíně s cílem identifikovat adaptace spojené se stromovým typem hnízdění. V tomto regionu hnízdí čírky žlutozobé v hnízdních dutinách papouška mnišího (*Myiopsitta monachus*). Mezi- a vnitrodruhová konkurence o dutiny je zde intenzivní. Papoušci zůstávají u dutiny po celý rok a agresivně brání své dutiny, čímž nutí čírky, aby spolu soutěžili o opuštěné dutiny. Samci čírky žlutozobé pomáhají svým družkám získat a udržet hnízdní dutinu, tím, že ji brání proti ostatním párům. Samci rovněž doprovázejí mláďata a pomáhají při rodičovské péči. Ačkoliv dvoření probíhá po celý rok, epigamní chování samců mimo již standardní vytvořené páry je běžné. Kompetice o družky a potřeba pomoci samce při získávání hnízdní dutiny ovšem limituje možnosti pro polygynii v populaci. Věrnost hnízdní lokalitě byla u hnízdících samic velmi vysoká – 19 z 22 se příštího roku vrátilo. Dvoření na zemi a „Point display“ v repertoáru jsou interpretovány jako adaptace v chování spojená se stromovým typem hnízdění.

Interakce mezi hnízděním datla chocholátého a kachničky karolínské

(Interactions Between Nesting Pileated Woodpeckers and Wood Ducks) – Richard N. Conner, Clifford E. Shackelford, Daniel Saenz a Richard R. Schaefer; str. 250

Autoři pozorovali interakci mezi hnízdícím párem datla chocholátého (*Dryocopus pileatus*) a čtyřmi páry kachničky karolínské (*Aix sponsa*). Kachničky se pravidelně přibližovaly k dutině s hnízdem datla chocholátého obsahujícím tři plně opeřená mláďata a snažili se do ní vniknout. Samec datla často usedl na okraj hnízdní dutiny a odháněl kachničky. Samice kachničky podnikla nejméně dvanáct pokusů dostat se do dutiny, ale vždy byla zahrnána ještě než se jí podařilo dosáhnout okraje vletového otvoru. Ve dvou případech samec datla zalezl do dutiny a vyhodil odtud samici kachničky, které se již podařilo vniknout do dutiny. Tyto incidenty ukazují, že velké dutiny mohou být u kachniček v hnízdní sezóně ve velké oblibě. Pozorování autorů rovněž dokládá, že datli mohou být úspěšní v obraně svých hnízdních dutin před kachničkami.

Hnízdo racka atlantického parazitováno husičkou podzimní

(Parasitism of a Laughing Gull Nest by Black-ellied Whistling Ducks) – Bart M. Ballard; str. 339

Autor tohoto příspěvku našel v roce 2000 hnízdo racka atlantského (*Larus atricilla*), které bylo parazitováno husičkou podzimní (*Dendrocygna autumnalis*). Hnízdo obsahovalo tři vejce racka a tři vejce husičky. Hnízdo se nacházelo v kolonii 56 hnízd racků atlantských na Laguna Madre v Texasu.

Luňákovci vlaštovčí nosí hnízda pěvců obsahující mláďata do svých vlastních hnízd

(Swallow-tailed Kites Carry Passerine Nests Containing Nestlings to Their Own Nests) – Jennifer O. Coulson; str. 340

Autorka tohoto článku dokumentuje 20 případů, kdy byl pozorován luňákovec vlaštovčí (*Elanoides forficatus*) jak odnáší hnízda s mláďaty celkem šesti různých druhů pěvců do svého vlastního hnízda nebo na přilehlé nocoviště. Pozorování pocházejí z Louisianských lokalit Pearl River Basin a Atchafalaya. Autorka má za to, že je toto rodičovské chování adaptivní, jelikož snižuje dobu strávenou starými ptáky mimo hnízdo, což snižuje rizika při hnízdění, a zároveň snižuje i výdeje energie potřebné k transportu kořisti k mláďatům. Je možné, že jsou tímto způsobem minimalizovány rovněž ztráty kořisti v důsledku kleptoparasitismu.

Přeložil a upravil: Michal Vinkler

Klouzálcí

Čeď klouzálkovitých (*Dendrocolaptidae*) je rozšířena pouze ve Střední a Jižní Americe. Zahnuje 52 druhů 13 rodů. Čeď se řadí do řádu pěvců (*Passeriformes*) a podřádu křikavých (*Tyranni*) spolu s hrnčírky, mravenčiky a dalšími 10 čeleděmi. Způsobem života i vzhledem připomínají šoupálky a dovedou stejně dobře šplhat po kmenech stromů, přitom se opírají ocasem o kůru. Proto mají také pevná a pružná rýdovací pera. Zajímavý je u nich zobák, který může být různě tvarovaný. U větších druhů je velký a silný jako u datlů (dokonce dovedou i tesat do kůry), u menších je podobný zobáku šoupálků nebo brhlíka. Slouží ke sbírání potravy pod kůrou, popř. k odlupování potravy za stejným účelem. Klouzálcí jsou tedy vyhranění stromoví ptáci velikosti od 13 do 36 cm a hmotností 13 až 125 g. Mají krátké nohy se silnými drápy, zaoblená křídla a zahnutý nebo rovný zobák. Většina druhů má nevýrazně hnědou nebo šedohnědou barvu. Jejich životním prostředím jsou lesy a lesní okraje. Živí se hmyzem a jeho larvami, větší druhy i měkkýši a drobnými obojživelníky a plazy. Většinu potravy sbírají na kůře nebo pod kůrou stromů. Jejich oblíbenou potravou jsou stěhovaví mravenci. Zdržují se v párech nebo menších hejnech. Hnízdí v dutinách stromů a o potomstvo se starají oba rodiče. Samička snáší 2 až 4 bílá vejce. Podle druhu trvá inkubační doba 15 až 20 dnů. Jsou stálí.

Jedním z nejznámějších druhů klouzálků je klouzálek červenohřbetý (*Campylorhamphus trochilirostris*), který žije v Americe od Panamy po Argentinu. Vyskytuje se v menších lesních porostech a na okrajích lesů v nížinách. Dosahuje délky 23 cm. Jedná se tedy o středně velkého klouzálka s dlouhým a zahnutým zobákem. Celkově je hnědý, na hlavě a hrudi má žlutohnědé proužky. Hlasově se ozývá vysokým trylkem. Do dalšího rodu patří klouzálek plochozobý (*Dendrocolaptes certhis*) ze severní části Jižní Ameriky. Měří až 28 cm a svrchu je olivově hnědý, svrchu rudohnědý. Tváře a hrdlo má bělavé. Do dalšího rodu náleží klouzálek úzkozobý (*Lepidocolaptes angustirostris*), který je ve sbírkách Moravské ornitologické stanice v Přerově. Menším druhem je klouzálek páskovaný (*Xiphorhynchus obsoletus*) z Amazonie. Žije v nížinných bažinatých a zaplavovaných lesích. Je zbarven světle hnědě s pruhovanou žlutohnědou spodinou. Křídla, ocas a kostřec jsou více hnědé. Mezi nejmenší klouzálky náleží klouzálek klínzobý (*Glyphorhynchus spirurus*), který obývá Střední a Jižní Ameriku od Mexika po Brazílii. Celkově je zbarven hnědě s tečkovanou žlutohnědou hrudí. Žije ve vlhkých lesích v nížinách a středních polohách.

RNDr. František Hanák

OBSAH

ÚVODNÍK

Úvodní slovo – <i>Michal Vinkler</i>	1
--------------------------------------	---

SPOLKOVÉ ZPRÁVY

Setkání ornitologů a členská schůze Moravského ornitologického spolku – 23. 2. 2002 – <i>František Cigánek</i>	2
--	---

ODBORNÉ A POPULÁRNÍ

Hnízdní ornitocenózy zámeckého parku ve Vizovicích a Podzámecké zahrady v Kroměříži – <i>RNDr. František Hanák</i>	6
--	---

KRÁTKÁ SDĚLENÍ A ZAJÍMAVOSTI

Kajetán Koschatzky a slezská ornitologie – <i>Jiří J. Hudeček, RNDr. František Hanák</i>	11
Přezimující holub doupňák (<i>Columba oenas</i>) na krmítku – <i>Petr Červenka</i>	14
Historie výskytu supy hnědé (<i>Aegypius monachus</i>) na Moravě – <i>RNDr. Helena Sutorová, RNDr. František Hanák, Jiří J. Hudeček</i>	15
Hustota straky obecné (<i>Pica pica</i>) v okrese Přerov v zimním období 2001/2002 – <i>RNDr. František Hanák</i>	18
Husice rezavá (<i>Tadorna ferruginea</i>) na Záhlinických rybnících – <i>MUDr. Jan Dufka</i>	19
Speciální budka pro šoupálky – <i>Jaromír Maštera</i>	20
Vodouš rudonohý asi hnízdil v roce 2001 na Přerovsku – <i>Bedřich Gavenda, David Lučan</i>	22
Zoologické zahrady v české republice – <i>Václav Plšek</i>	22

ZE ZAHRANIČNÍCH PERIODIK

Excerpce (6) – <i>Michal Vinkler</i>	26
--------------------------------------	----

CIZOKRAJNÍ PTÁCI

Klouzálcí – <i>RNDr. František Hanák</i>	35
--	----

Ptáci kolem nás 3/2002 (Moravský ornitolog 1992–1995)

čtvrtletník pro ornitology, ochránce přírody a milovníky ptactva • vydává Moravský ornitologický spolek
• adresa redakce: MOS, P. O. Box 65, 750 65 Přerov 2, e-mail: mos@iweb.cz, http://www.iweb.cz/mos
• šéfredaktor František Cigánek, zástupce šéfredaktora RNDr. František Hanák, redakční rada: Václav Plšek, Jiří Polčák, Jiří Šafránek, Ing. Jiří Šírek, Michal Vinkler • Nevyžádané rukopisy, foto a kresby se nevracejí. Uveřejněné články nemusejí vyjadřovat názor redakce. Za obsah a pravdivost údajů odpovídá autor příspěvku. Vydavatel si vyhrazuje právo publikované materiály zveřejnit také na Internetu a CD-rom • mezinárodní indexové číslo - 47531 • registrační číslo - MK ČR E 12679 • ISSN 1212 - 3374
• náklad 2000 výtisků • neprodejné - zdarma pro členy a přátele MOS • říjen 2002

Objednávkový list
Ekocentra MOS, Čapky Drahlovského 3, 750 65 Přerov 2
tel. /fax: 0641-203 150, e-mail: mos@iweb.cz

Objednávám závazně následující tituly:

Datum:

VIDEOFILMY	vydavatel	min.	Kč	ks
Poznáváme naše ptáky - I. díl	F. Černý	46	295,-	
Poznáváme naše ptáky - II. díl	F. Černý	45	295,-	
Ptáci tropického pásma (80 druhů)	F. Černý, A. Reiter	50	350,-	
Bažanti (55 druhů a mutací)	F. Černý, A. Reiter	50	350,-	
Papoušci Jižní Ameriky - I. díl	F. Černý, A. Reiter	54	350,-	
Papoušci Jižní Ameriky - II. díl	F. Černý, A. Reiter	50	350,-	
Papoušci Jižní Ameriky - III. díl	F. Černý, A. Reiter	57	350,-	
Ptáci Austrálie	F. Černý, A. Reiter	90	440,-	
Ptáci Afriky	F. Černý, A. Reiter	56	350,-	
Ptačí Afrika II.	F. Černý, A. Reiter	50	350,-	
Ptačí Afrika III.	F. Černý, A. Reiter	52	350,-	
Mistři zvířecích staveb (pro děti)	National Geographic	50	269,-	
Zahradní mikrokosmos	National Geographic	60	269,-	
Polární vlk	National Geographic	60	269,-	
Přírodní biotopy - rybník	TRAVEX video	35	280,-	
Naši obojživelníci	TRAVEX video	34	280,-	
Naši ptáci - havran polní	TRAVEX video	30	280,-	
Naši ptáci - labuť	TRAVEX video	28	280,-	
Sokolovití dravci	TRAVEX video	40	280,-	
Naše sovy	TRAVEX video	40	280,-	
Železné hory - CHKO	TRAVEX video	46	380,-	
Zlatá louka u Podmoklan	TRAVEX video	23	260,-	
Zvěř našich lesů - I. díl	TRAVEX video	30	260,-	
AUDIOKAZETY		min.	Kč	ks
Sovy - 69 variant hlasů 11 druhů	Biophon (4. vydání '99)	63	150,-	
Ptáci rákosin a okolí vod	Biophon (1994)	90	150,-	
Hlasy dravců - 53 var. 22 druhů	Biophon (1993)	60	150,-	
Kukačka až šplhavci - 17 druhů	Biophon (1993)	65	150,-	
Pěvci I - 39 druhů	Biophon (1993)	60	150,-	
Pěvci II - 37 druhů	Biophon (1993)	60	150,-	
Pěvci III - 43 druhů	Biophon (1993)	60	150,-	
Mistři pěvci ptačí říše - 22 druhů	Biophon (1994)	72	150,-	
Hlasy našich žab - všech 13 druhů	Biophon (1993)	50	150,-	
AUDIO CD		min.	Kč	ks
Sovy - 69 variant hlasů 11 druhů	Biophon (stereo 2000)	63	320,-	
Rok v přírodě - 99 hlasů a zvuků	Biophon (stereo 1999)	61	320,-	

KNIHY		str.	Kč	ks
Fauna ČR a SR - Ptáci 1	Academia	670	360,-	
Fauna ČSSR - Ptáci 3/I	Academia (1983)	704	90,-	
Fauna ČSSR - Ptáci 3/II	Academia (1983)	530	90,-	
Česká a Slov. bibliografie 1981-92	ÚEK AV ČR	148	60,-	
Obecná ornitologie	Academia	360	360,-	
Atlas zimního rozšíření ptáků v ČR	H&H	270	84,-	
Zprávy MOS '92, '94, '95, '97	MOS		10,-/ks	
Zprávy MOS '98, '99, 2000	MOS		50,-/ks	
Zprávy MOS 2001	MOS	227	60,-	
Ptáci kolem nás 1-4 1992	MOS	128	20,-	
Ptáci kolem nás 3/95	MOS	32	5,-	
Ptáci kolem nás 1-3 1996	MOS	128	20,-	
Ptáci kolem nás 1-4 1997	MOS	128	20,-	
Ptáci kolem nás 1-3/4 1998	MOS	96	15,-	
Ptáci kolem nás 1-4 1999	MOS	128	20,-	
Ptáci kolem nás 1-4 2000	MOS	114	20,-	
Ptáci kolem nás 1-4 2001	MOS	128	15,-	
Zpravodaj 12	Jihomoravská. pob. ČSO	78	50,-	
Crex 14	Jihomoravská. pob. ČSO	120	50,-	
Atlas ptáků Čes. a slov. republiky	Academia	118	185,-	
Léto na ptačím ostrově (Klůz)		80	50,-	
Ptáci bez hranic	Granit	158	245,-	
Encyklopedie ptáků (700 druhů)	Rebo	288	345,-	
Encyklopedie ptáků v klecích	Rebo	312	345,-	
Svět zvířat IV. - Ptáci 1	Albatros	143	330,-	
Svět zvířat V. - Ptáci 2	Albatros	147	330,-	
Svět zvířat VI. - Ptáci 3	Albatros	150	359,-	
Potravní ekologie dravců a sov	ČSOP	103	89,-	
Klíč k určování obojživ. a plazů	EkoCentrum Brno	68	30,-	
Ochrana obojživelníků	EkoCentrum Brno	135	89,-	
Ochrana plazů	EkoCentrum Brno	48	25,-	
Svět zvířat VII - obojživ. , plazi	Albatros	183	369,-	
Svět zvířat VIII - Ryby 1	Albatros	157	330,-	
Svět zvířat IX - Rybý 2	Albatros	157	350,-	
Mihulovci a ryby I.	Academia	624	295,-	
Mihulovci a ryby II.	Academia	698	360,-	
Klíč k určování ryb	EkoCentrum Brno	85	60,-	
Sladkovodní ryby	Ikar	287	179,-	
Svět zvířat I - Savci 1	Albatros	143	300,-	
Svět zvířat II - Savci 2	Albatros	143	359,-	
Svět zvířat III - Savci 3	Albatros	153	359,-	
Svět pravěku	Albatros	151	351,-	

Savci	Ikar	287	179,-
Netopýři	EkoCentrum Brno	46	25,-
Naši pavouci	Academia	154	155,-
Hmyz a pavoukovci (přív. přírodou)	Ikar	287	179,-
Zvířata Evropy (Anděra, Polák)	Fragment	64	169,-
Zvířata v lese (Anděra)	Aventinum	223	130,-
Velká encyklopedie přírody	Fragment	160	349,-
Toulky po horách	Brio	95	149,-
Encyklopedie motýlů	Rebo	272	345,-
Klíč k určování sladkov. bez. živ.	Rezekvítek	8	33,-
Klíč k určování půdních bez. živ.	Rezekvítek	12	33,-
Květena ČR I.	Academia	557	360,-
Květena ČR II.	Academia	540	150,-
Květena ČR III.	Academia	542	198,-
Květena ČR IV.	Academia	529	360,-
Květena ČR V.	Academia	560	360,-
Květena ČR VI.	Academia	760	390,-
Encyklopedie stromů a keřů	Rebo	287	345,-
Encyklopedie bylin a koření	Rebo	311	345,-
Plané rostliny střední Evropy	Rezekvítek		52,-
Keře (přívodce přírodou)	Ikar	287	179,-
Stromy (přívodce přírodou)	Ikar	287	179,-
Životní prostředí (přívodce přírodou)	Ikar	223	179,-
Naše nejhojnější trávy - klíč	Rezekvítek		52,-
Jedovaté rostliny kolem nás - klíč	Rezekvítek		52,-
Zelená krása mechorostů	EkoCentrum Brno	65	35,-
Encyklopedie hub	Rebo	288	345,-
Chráněné houby v ČR	V.Antonín, Z. Bieberová	88	30,-
Přívodce - houby	Svojtka a Co.	157	259,-
Breviř o houbách	Olympia	208	169,-
Mokřady střední Moravy	Sagittaria	65	20,-
Litovelské Pomoraví	Bureš, Machar	134	260,-
Cesty za poznáním - Počasí	Svojtka a Co.	288	699,-
Hydrobiologie	Informatorium spol.s.r.o.	335	371,-
Simulace biologických systémů	Grada	288	113,-
Monitorování ekologických změn	EkoCentrum Brno	187	75,-
Zákony k ochraně ŽP a předpisy	C.H.BECK	451	370,-
Veřejná správa a právo	C.H.BECK SLEVA	378	550,-

OBRAZOVÉ TABULE		Kč	Ks
Ptáci na krmítku – lamino	MOS	95,-	
Ptáci na krmítku	MOS	25,-	
Bylinky + lišta	Scientia	206,-	
CD-ROM		Kč	Ks
Přírodopis, dějepis, sluneční soustava	Rezekvítek software	399,-	
Vzdušný oceán	Wave studio	499,-	
Putování světem rostlin	Rezekvítek software	499,-	
Botanika a zoologie	Grada	590,-	
Zeměpis - svět	Grada	590,-	
Zeměpis - Česká republika	Grada	562,-	
OCHRANĀRSKÉ POMŮCKY		Kč	ks
Krmítko sedlové okenní 30x30	p. Macek	169,-	
Krmítko sedlové závěsné 30x30	p. Macek	169,-	
Krmítko sedlové závěsné 40x40	p. Macek	234,-	
Krmítko šindelové "Prezident"	p. Růžička	450,-	
Budka šindelová - špačník	p. Růžička	445,-	
Budka šindelová - sýkorník	p. Růžička	365,-	
Budka - klasický sýkorník (překližka)	p. Macek	156,-	
Budka - sýkorník tvar A (překližka)	p. Macek	162,-	
Budka - špačník	p. Macek	179,-	
Budka - sovník pro puštika	p. Macek	247,-	
Budka pro sýčka	p. Macek	325,-	
Budka - rehkovník	p. Macek	125,-	
Siluety dravců	MOS	40-50,-	
Hroty proti dosed. holubů - 1 bm	Antikal	112,50	
SAMOLEPKY MOS NA PODPORU OCHRANY PTÁKŮ		Kč	ks
Sýček obecný	MOS	25,-	
Luňák hnědý	MOS	50,-	
Ťuhýk rudohlavý	MOS	75,-	
Mandelík hajní	MOS	100,-	

K ceně účtujeme poštovné (66-78 Kč) a balné (10 Kč)

Žádám o zaslání: *na fakturu *na dobírku *odeberu osobně

Jméno a příjmení (organizace):

Adresa:

Podpis (razítko org.):

NAKLADATELSTVÍ

FRAUS

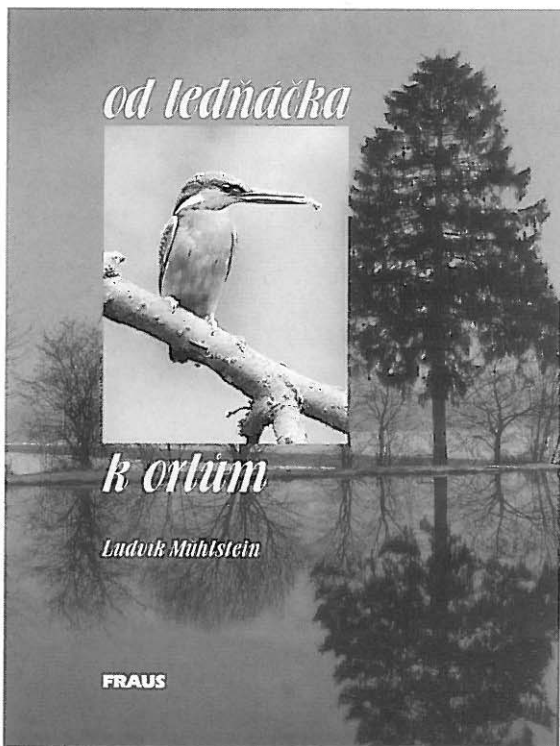
Luděk Mühlstein st. a Luděk Mühlstein ml

OD LEDŇÁČKA K ORLŮM

Kniha přináší příběhy, které se mohou přihodit každému z nás při toulkách přírodou po prašných cestách, kde je možné ještě zahlédnout některé vzácné ptáky

Můžete být svědky námluv páru ledňáčků, objevit slučí hnízdo, zjistit zajímavosti z kukaččina života, nalézt hnízdo dudka, podlehnout sugesci obrylených mláďat kalouse pustovky, setkat se v horském lese s datlíkem tříprstým, vnořit se do trnitého světa pěníce vlašské, objevit dutinové skrýše krutihlava a strakapouda prostředního, nahlédnout do nedotčeného území motáků, postřehnout vetřelcovu prohru v kolonii roháčů, sledovat letitý koloběh života v nitru pohostinného buku, rozluštit vánoční opeřenou hádanku na rodinném domku v Jílovicích, zúčastnit se úspěšné sčítání orlů nad Ženicem a Novým Vdovcem, odhalit zvukový rébus v borovém háji, držet palce rodince skorce vodního nad peřejemi Malše nebo pátrat po domové mladé orlí dvojici

Příběhy z ptačí říše, které přináší tato kniha, nejsou určeny jen odborníkům v oboru ornitologie, ale všem lidem, kteří mají přírodu rádi a váží si jí!

210 x 280 mm, 112 str., vázaná

ISBN 80-7238-126-1

289,- Kč

Nakladatelství Fraus

Goethova 8, 301 31 Plzeň

tel.: 377 321 069, 377 225 615, fax: 377 224 594

e-mail: info@fraus.cz

www.fraus.cz

me opta

QUALITY SINCE 1933

**POZOROVACÍ
DALEKOHLEDY**

MEOPTA HA/HS

BLÍZKÁ TAJEMSTVÍ

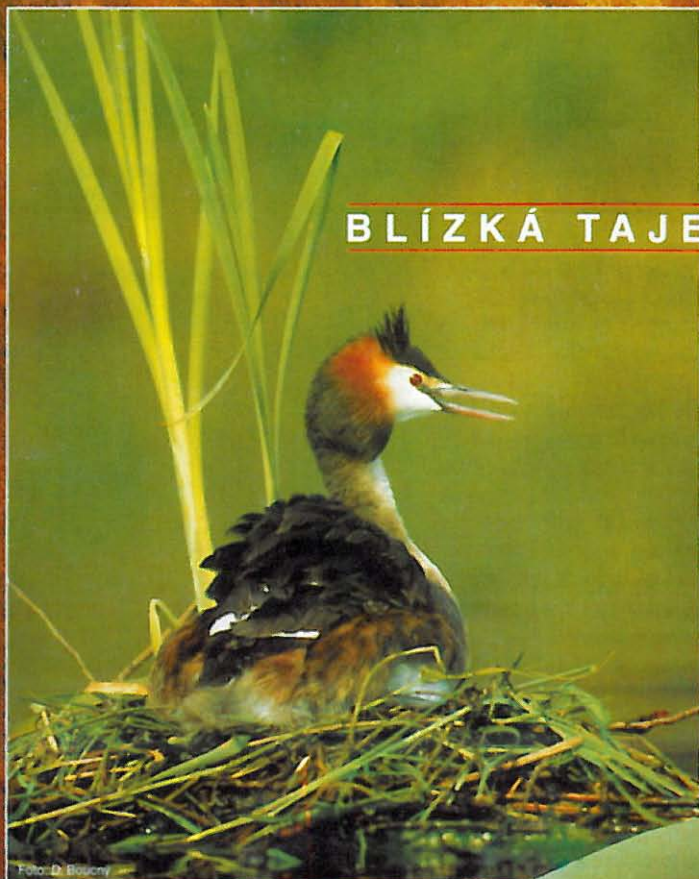

Foto: D. Blásky

- vysoký optický výkon
- extrémně nízká hmotnost
- zaostření od 4 m

**POZOROVACÍ
DALEKOHLEDY**

jsou určeny
milovníkům přírody,
ornitologům, myslivcům,
sportovním střelcům, ale dobře
slouží i jiným účelům vyžadujícím
excelentní optické podání
pozorovaného objektu.